

PROMETHEOVA JÁTRA

1950

Pročpak nám nevypravuješ,
Eleazare — co bylo tam?
L. N. Andrejev

SKUTEČNÁ UDÁLOST

(Rod Genorův)

Srpen–září 1950

Ladislav Klíma:

Ale k čemu ta strašlivá komedie?

Proč to vše? Co to vše?

I.

— TADY měl pár koní
s půldruhým metrem písku
co dělat, řekl muž,
zvedl půllitr, otřel dno
o ubrus, a než se napil,
dodal: — Měl jsem, nelžu,
největší kurvu za ženu,
jakou kdy svět nosil.
Lehla by si bývala
i s hrobem, kdyby to šlo.
Našel jsem ji jednou v noci,
a teď je to beránek,
řek byste to do ní?
Plaše na mne pohlédl
měkce modrýma očima,
ulokl piva, postavil sklenici
a malou pěstí s napřaženým palcem
ukázal prudce vedle sebe
na prázdnou židli.
— Pij, a nečum na nás
jako to boží tele!
řekl a štouchl loktem
do prázdna po svém boku.
Seděli jsme sami.
Po stolech se proháněl vítr.
Každý raději vešel dovnitř,
do restaurace.

— Kdyby tady byl,
ale co vám to povídám,
jaképak potřebujem svědky, ne?
povím to sám, napřed žila
s jedním mladým kočím z pivovaru
a ten, jak to donedávna bylo,
spal v maštali.
Vodil si ji tam k sobě,
do teploučka ke koňům.
Jednou ráno ho probudí rámus.
Zatají dech, čeká,
bojí se rozsvítit,
ale dodá si odvahy,
roužne, a co vidí,
nahou holku na otýpce slámy
s roztaženýma nohama
jak mrcha pod koněm.
Nemohl promluvit,
viděl jen její chtivý rozkrok.
Mluvím pravdu? zeptal se,
když skončil, prázdné židle
vedle sebe a otočil se tam
pro odpověď. — Tak vidíte,
sama se přizná, pokračoval
vzápětí ke mně,
celé Vršovice věděly,
co se stalo, věděly,
co provedla za hanbu,
a my jsme spolu žili
už tři čtvrtě roku,
když jsem ji načapal
s kusem salámu mezi nohama.
Víte, co mi, hanebnice, řekla?
Jen abych prý se neposral,
žrát potom že ho umím
a tohle že mi vadí.

Zkopal jsem ji,
až z ní proudem crčela červená.
„Zab mě, zab mě, raději zab!“
křičela jako ďáblem posedlá,
ale tenkrát padalo dost živých
pro větší nic, a já,
já měl svůj dárek
z první války příliš v paměti,
abych se odvážil vzít nůž,
ale srdcem jsem toužil
udělat všemu konec.
Ale tenkrát zbývalo
všem lidem jen se modlit,
však si pamatujete,
ne za zločin, zradu, Bože,
za jedno slovo hrozilo
větší utrpení,
než vytrpěl tehdá On
na kříži, za nás, všechny.
Táhl jsem to s ní ještě rok,
až mi jeden známý poradil:
„Nebud' blázen,
pust do ní německou myš!“

NAPIL jsem se piva,
abych zahnal děs jeho slov.
— Pij také a nečum na nás
jako otelená! ponoukl
neviditelnou bytost
vedle sebe a pokračoval:
— Ráno jsem chyt mladou krysou;
co vám mám povídat,
byla jako beránek.
Mluvím pravdu, nebo ne?
dokončil a znovu šťouchl
loktem na stranu do prázdna
po svém boku.
Potom zase upil piva,
utřel rty do hrsti,
zavřel oči, trochu pobledl:
— Tady měl pár koní
s půldruhým metrem písku
hodně co dělat.
A víte, co si myslím?
pokračoval, zvraceje hlavu
opojivě nazad, a položil ruku
na čelo vedlejší židle tak,
jako by místo ní
objal nějakou bytost;
Víte, co si myslím?
opakoval, myslím si,
že takováhle ženská
schází všem těm zrudám,
jež dneska tancují s lidstvem
ve všech těch Kremlech
na celém světě. Jsou to
stále stejní netvoři!
Byly tu poctivé tváře,
jako měl On, ale
i mimo jeho byly tu!

Náhle se prudce obrátil k židli.
— Copak chceš? No, neboj se,
mluv, budu opakovat po tobě,
no: „A všimli jste si slunce,
jak je rudé a nebe modré?“
Jen kývl hlavou a pokračoval:
— Nemít ženskou, to je horší
než nemít duši, ženská,
to je největší míra toho,
co člověk na zemi dokáže.
Kdo nemá takovou míru
a chce být za každý prd slavný,
po každém vysrání něčím víc
než jeho bližní,
udělá ze sebe vždycky
jen a jen bestii,
i kdyby měl srdce
veliké jako cihelnu.
Pěstuji si dvanáct masařek,
tak, pro zábavu,
už jsou veliké jako kočky.
Bylo jich třináct.
Jedna se nevydařila.
Dal jsem jí svobodu,
ale odmítla ji,
a tak žila sama v žalu.
Měl jsem švagra,
narodil se s hlavičkou
jako moje pěst
a s uchem velikým až k patě.
Ta hlava mu nikdy nenarostla větší,
ucho se také nezmenšilo.
Jeho matka k nám přišla
takhle na svátky,
najednou, a povídá:
„Mučejí tě hladem, vid’?“

Potom vyšklubla ze zaňadří
salám s lahví ležáku;
pozoroval jsem ji z postele,
myslela, že spím:
A honem pryč!
Ovšem že ta pila,
jedla, až se černalo,
ale byl to také její hrob.
Marně jsem volal,
nic na ni neplatilo.
Jednu učím zacházet s revolverem,
tu nejchytřejší, a tu nejstarší
jsem naučil za měsíc
počítat do tisíce.
Ostatní jsou hlupačky
jako všechny masařky.

— PIJ, a nečum na nás
jako tele v porodnici!
pobídl opět neviditelnou
a mluvil dál: — A jak tak
pozoruji těch dvanáct apoštolů,
myslím si, že utrpení
jako žalářování
naučí stejně tak mouchy
jako lidi hovnu.
To uměl jen On!
A po něm žádný z učedníků.
Jak odešel On, byl konec.
Jen někdy se sešli,
ale darmo, na nic!
Mám bratrance, věřte,
byl tři roky v koncentráku,
když se vrátil a vyprávěl,
pouštěla se mi krev.
Po válce se stal velitelem
jedné věznice. Nosí domů
harantům na hraní zlaté zuby.
Čas od času ho to chytne
a celou noc prořve: „Jsem zvíře,
zastřelte mne místo nich!
Nebo pobijte je, nevidíte?
Tam je otec, má matka,
bratříček, sestřička,
tam leží její děti
a hledí na mne, jaký jsem lotr,
vyvrhel, bídne zvíře!“
Včera mi řekl: „Vole,
každý člověk má chtít
být víc, než je,
musíš před sebou vidět
jasnou budoucnost!“
Neodpověděl jsem mu hned,

šel jsem do almary,
vyndal pušku, namířil
na tu jeho rodinku
a povídám: „Ven! Nebo vám
nachystám takovou budoucnost,
jaká vám patří, neřádi neřádní!“
Ty masařky jsou nejšťastnější,
když jim namažu bříska medem
a slétnou se na ně jiné mouchy.
Válejí se rozkoší po zádech
a mumlají nesmysly
svou muší řečí
o milencích, Bohu,
nekonečnu, mládí a kráse,
žádají na mně alkohol
a ta, no, počtářka, dělá mušáka.
Znovu se napil a mluvil dál:
— Zapomněly lítat, ale
zesílily jim nohy.
Myslím si, že jednou jednu
podříznu, uvařím, upeču
a zjistím, jaké má masíčko.
Byl by to pokrok,
moci tak pěstovat mouchy
ve velkém, k jídlu, ne?
Dětsky se usmál,
opřel lokty o hranu stolu,
hlavu o dlaně a odkašlal.
Když se vzpřímil,
zeptal se prázdné židle,
zda znovu něco nechce,
že by jí rád
objednal panáka.
Potom se zase obrátil:
— Když vám to všechno tak říkám,
tak mne napadá, jestli

všichni ti otcové vlastní,
nesmrtelní, do práce jako psi,
osvoboditelé, vůdci,
ochránci, nadlidé i ti,
již cloumali časem
jako kusem hadru,
jestli si též nepěstují
nějaké masařky,
třeba tak neviditelné,
jako je například tadyhle
moje Mařenka.
Po těch slovech se napřímil,
poposed se židlí,
abych lépe viděl
na jeho Neviditelnou.
— Všiml jste si snad,
že tu vedle *nikdo* nesedí?
Pij, Mařenko, a nekoukej
na nás jako telátko,
na zdraví pána, nestyď se,
on tě nesežere!... Cože?
Co to povídáš?... Kašli na lidi
a napij se!... Mluv trochu
nahlas... Ne, to se pleteš,
to je hruška, oříšek
a vedle švestička.
Ty sem přivezli zdaleka
...Ne, ty se tu nenarodily. Ach.
Ubohoubá hruštička...
Tam... Vidiš?...

— A JESTLI ty jejich
nevyrostly jako moje,
nedivte se, že vždy a všude,
hned nebo později
zmizel každý pěstitel,
nebo že nezbyla na světě
jediná masařka,
neboť smrt sama je líná.
A když před námi povstává
v nějaké slávě,
není tu nikdo s čistou duší,
kdo by se pomodlil.
Nevíte, co dokáže sežrat
jedna masařka,
a copak když je jich regiment
nebo armáda.
...Neskákej mi do řeči,
Mařenko, neslyšíš?
Tak mluv, no, poslouchám:
„Zapomněl jsem vypravovat,
jak ten mrzáček,
co se nepovedla,
ostatní obtěžovala,
každý den,
když ji nechtěly pokřtít,
aby ji ukřižovaly,
že je jejich muší Vykupitel,
že jedenkrát ležela naznak,
oči měla otevřené,
své modré pivoňky,
a poslouchala tu svou
blázen-hvězdu,
která k ní často přilétala
pro rozhřešení, jak říká:
„Já jsem beránek muší,
skrze mne přijde vaše spása!“

potom jak nastal nesmírný chaos
a uplynulo sto let
a měl přijít den poslední.
Ale ještě před půlnocí
jí nikdo nevěřil.
Až před svítáním,
když ji jedinou ze všech
políbil na ústa, tak prudce,
že dodnes cítí žár...“
Tak dobře, už jsem to
pánovi řek, už ticho!
To víte, když člověku něco,
co pěstuje, nevyroste,
nerad se s tím loučí,
jako vždy se vším, co žere čas,
a vyplat z mouchy trochu slona,
k tomu je třeba nadlidské vůle
a pilnosti. A moucha
viditelná nebo neviditelná,
stoklasá pšenice
nebo atomová bomba,
to je také jedno.
Každý neustále cosi zkoušíme,
každý touží zničit
nějakou Hirošimu. Jo,
tady měl pár pořádných koní
hodně práce
s půldruhým metrem písku.
Tři mně tady natáhly,
v jednom roce, všechny
jako když je blesk podetne.
Od té poslední jsem utek
jako nějaký kluk, obětoval bych ruku,
kdyby mně to někdo
vymazal z paměti.
Až porazím některou tu potvůrku,

pozvu vás na ochutnání.
Muší stehýnko!
Už se na to těším.
Mařka nám něco zahraje
na housličky.

II.

SEDĚLA na svahu náspu
v mokré trávě.
Ani živá, ani mrtvá,
jen dále od trati
ležel kdosi bez hnutí.
Ale
pomalu se začli objevovat lidé.
Ulekaně postáli
a nerozhodně hleděli zdálky.
Ti přicházeli,
ti odcházeli,
byl bílý den.
Místo bylo všude viditelné.
Její havraní vlasy
a černě planoucí oči
pod padajícími víčky;
věděli, co se stalo,
a nikdo na ni nepromluvil.
Vzala pravou nohu
do zakrvácených rukou,
shrnula si sukni přes kolena;
ortel smrti uvízlý v koleně
ji přibíjel jako hřeb k zemi:
A za poskytnutí pomoci
hrozila smrt!
Zavřela oči.
A když je znovu otevřela,

byly tu nové tváře, mimo jeho...
— Prosím vás,
nekoupil byste mi vodku
a cigarety? Peníze
mám!
Nepřekonatelná byla moc,
která ji od nich oddělovala
kruhem strachu.
Ležela jako na lovu raněná zvěř,
kterou zapomněli dobít.
Čas plynul. Stará venkovanka,
udýchaná,
přistoupila docela blizoučko,
vyňala zpod zástěry plecháček mléka a chléb;
jen zdaleka se ohlédla,
aby viděla, zda pije.
— Strážníci!
— Strážníci!
— Strážníci!
Všichni se rozešli, jenom
on...
Pochopili situaci
a radili se, co dělat.
— Zastřelte mne, proboha,
bez rozmýšlení,
střelte!
Nenechte mne takhle pojit.
Tam leží můj muž...
On sebou škubl, oni mlčeli
a odešli.

ZA PRÁZDNÝM polem
stálo několik domečků,
na druhé straně
pár hubených smrčků zametalo
soumrakem lehce zastřené nebe.

Opět se napila.

Zapálil novou cigaretu.
Noví lidé, jdoucí z práce,
se zastavovali.

— Kdyby to bylo v lese,
ale takhle lidem na očích?

— Táhle leží její muž!

— Utekli z vlaku, podlahou,
za jízdy, ale stříleli po nich.

— Ona ji dostala do kolena...

Chtělo se jí spát. Spát,
spát, spát.

Všem šlo jen o to, aby tak
či onak zemřela.

A

když za soumraku
znovu pozvedla víčka,
nebyl tu nikdo mimo policajtů,
jen on.

Znovu je prosila,
aby ji zastřelili.

— Tak ale ty!

Zaslechla však jeho hlas:

— No tak tedy to dejte mně!

Ještě se zdráhali,

ještě se přeli. Až

pootevřeným okem zahlédla,
jak se k ní sklonil...

LEŽELA TAM CELOU NOC A CELÉ RÁNO.
Teprve k poledni přišel rychtář s lidmi.

III.

— TADY měl pár koní s půldruhým metrem písku
co dělat, řekl muž, zvedl půllitr, otřel dno
o ubrus, a než se napil, dodal: Měl jsem, nelžu,
největší kurvu za ženu, jakou kdy svět nosil,
lehla by si bývala i s hrobem, kdyby to šlo.
Našel jsem ji jednou v noci, seděla na svahu
náspu v mokré trávě, ani živá, ani mrtvá.
Měla teprv šestnáct let. Jen dále od trati ležel
kdosi bez hnutí, a teď je to beránek, řekl
byste to do ní?

Plaše na mne pohlédl měkce
modrýma očima, ulokl piva, postavil
sklenici a malou pěstí s napřaženým palcem
ukázal prudce vedle sebe na prázdnou židli.
— Pij, a nečum na nás jako to boží tele!
řekl a šťouchl loktem do prázdna po svém boku.
Seděli jsme sami, ale pomalu se začli
objevovat lidé. Postáli a nerozhodně
hleděli zdálky. Po stolech se proháněl vítr.
Každý raději vešel dovnitř, do restaurace.
Ti odcházeli, ti přicházeli, byl bílý den.
— Kdyby tady byl, ale co vám to povídám,
jaképak potřebujem svědky, ne? povím to sám.
Napřed žila s jedním mladým kočím z pivovaru
a ten, jak to donedávna bylo, spal v maštali.
Vodil si ji tam k sobě, do teploučka ke koňům.
Jednou k ránu ho probudil rámus. Zatají dech,

čeká, bojí se rozsvítit, místo bylo všude viditelné, ale dodá si odvalu, roužne, a co vidí: nahou holku na otýpce slámy s roztaženýma nohama jak mrcha pod koněm. Nemohl promluvit, viděl jen její havraní kudrnaté vlasy a černé planoucí oči pod padajícími víčky, její chtivý rozkrok. Mluvím pravdu? zeptal se, když skončil, prázdné židle vedle sebe a otočil se tam pro odpověď. — Tak vidíte, sama se přizná, pokračoval vzápětí ke mně, celé Vršovice věděly, co se stalo, věděly, co provedla za hanbu, a nikdo s ní nepromluvil, a my jsme spolu žili už tři čtvrtě roku, když jsem ji načapal s kusem salámu mezi stehny. Víte, co mi, hanebnice, řekla? Jen abych prý se neposral, žrát potom že ho umím a tohle že mi vadí. Zkopal jsem ji, až z ní proudem crčela červená. Vzala pravou nohu do zkrvavených rukou, shrnula si sukni přes koleno: „Zab mě, zab mě, raději zab!“ křičela jako ďáblem posedlá. Ale tenkrát padalo dost živých pro větší nic, a já, já měl svůj ortel smrti, uvízlý v koleně, dárek z první války příliš v paměti, abych se odvážil vzít nůž, ale srdcem jsem ji přibíjel jako hřeb k zemi, toužil udělat všemu konec. Ale tenkrát zbývalo všem lidem jen se modlit. Však si pamatujete, ne za zločin a zradu, za poskytnutí pomoci hrozila smrt, Bože, za jedno slovo hrozilo větší utrpení, než vytrpěl tehdá On na kříži, za nás, všechny. Táhl jsem to s ní ještě rok, až mi jeden známý poradil: „Nebud' blázen, pust do ní německou myš!“

Napil jsem se piva, abych zahnal děs jeho slov.

— Pij také a nečum na nás jako otelená!
ponoukl neviditelnou bytost vedle sebe
a pokračoval: — Ráno jsem chyt mladou kysu,
co vám mám povídat, zavřela oči, a když je
znovu otevřela, byla jako beránek.
Mluvím pravdu, nebo ne? dokončil a znovu
šťouchl loktem na stranu do prázdna po svém boku.
Potom zase upil piva, utřel rty do hrsti,
zavřel oči, trochu pobledl: — Tady měl pár
koní s půldruhým metrem písku hodně co dělat.
A víte, co si myslím? pokračoval, zvraceje
hlavu opojivě nazad, a položil ruku
na čelo vedlejší židle tak, jako by místo
ní objal nějakou bytost. Víte, co si myslím?
opakoval, myslím si, že takováhle ženská
schází všem těm zrudám, jež dneska tancují s lidstvem
ve všech těch Kremlech na celém světě. Jsou to stále
stejní netvoři! Byly tu nové tváře, nové
tváře, byly tu poctivé tváře, jakou měl On,
ale i mimo Jeho, mimo Jeho byly tu!
Náhle se prudce obrátil k židli: — Copak chceš?
No, neboj se, mluv, budu opakovat po tobě,
no: „Prosím vás, nekoupil byste mi cigarety
a vodku? Peníze mám, a všimli jste si slunce,
jak je rudé a nebe modré?...“ Jen kývl hlavou
a pokračoval: — Nemít ženskou, to je horší
než nemít duši, ženská, to je největší míra
toho, co člověk na zemi dokáže. Kdo nemá
takovou míru a chce být za každý prd slavný,
po každém vysrání něčím víc než jeho bližní,
udělá ze sebe vždycky jen a jen bestii,
i kdyby měl srdce veliké jako cihelnu.
Pěstují si dvanáct masařek, tak, pro zábavu.
Už jsou veliké jako kočky. Bylo jich třináct.
Jedna se nevydařila. Nepřekonatelná
byla moc, jež ji od nich oddělovala kruhem

strachu. Ležela jako na lovu raněná zvěř,
kterou zapomněli dobít. Dal jsem jí svobodu,
ale odmítla ji. A tak žila sama, v žalu.
Čas plynul, měl jsem švagra, narodil se s hlavičkou,
jako je moje pěst, a s uchem až k patě.
Ta hlava mu nikdy nenarostla větší, ucho
se také nezmenšilo. Jeho matka k nám přišla
takhle na svátky, najednou, stará venkovanka,
udýchaná, přistoupila docela blizoučko
a povídá jí: „Mučejí tě hlady, vid’?!“ Potom
vyňala zpod zástěry plecháček mléka a chléb,
ze zaňadří vyškubla salám s lahví ležáku;
pozoroval jsem ji z postele, myslela, že spím;
a honem pryč. Jen zdaleka se ohlédla, aby
viděla, zda pije. Ovšem že ta pila a jedla,
až se černalo, ale byl to také její hrob.
Marně jsem volal: „Strážníci! Strážníci! Strážníci!“
Nic na ni neplatilo. Jednu učím zacházet
s revolverem, tu nejchytřejší, a tu nejstarší
jsem naučil za měsíc počítat do tisíce.
Ostatní jsou hlupačky jako všechny masařky.
Pij, a nečum na nás jako tele v porodnici!
pobídl opět neviditelnou a mluvil dál:
A jak tak pozoruji těch dvanáct apoštolů,
myslím si, že utrpení jako žalářování
naučí stejně tak mouchy jako lidi hovnu.
To uměl jen On a po něm žádný z učedníků,
jak odešel On, všichni se rozešli, byl konec.
Pochopili situaci! Jen někdy se sešli
a radili se, co dělat, ale darmo, na nic.
Mám bratrance, věřte, byl tři roky v koncentráku,
když se vrátil a vyprávěl, pouštěla se mi krev,
po válce se stal velitelem jedné věznice,
nosí domů harantům na hraní zlaté zuby.
Čas od času ho to chytne a celou noc prořve:
„Zastřelte mne! Proboha, bez rozmyšlení, střelte!“

Jsem zvíře, zastřelte mne místo nich! Nenechte mne takhle pojít, nebo pobijte je! Nevidíte?
Tam je otec, má matka, tam leží můj bratříček, sestřička, tam leží její muž, děti a hledí na mne, jaký jsem lotr, vyvrhel, bídné zvíře!“
Včera mi řekl: „Vole, každý člověk má chtít být víc, než je, musíš před sebou vidět jasnou budoucnost!“
Neodpověděl jsem mu hned, šel jsem do almary, vyndal pušku, namířil na tu jeho rodinku a povídám: „Ven, nebo vám nachystám takovou budoucnost, jaká vám patří, nežádi nežádní!“
On sebou škubl, oni mlčeli a odešli.
Ty masařky jsou nejšťastnější, když jim namažu bříška medem a slétnou se na ně jiné mouchy. Válejí se rozkoší po zádech a mumlají nesmysly svou muší řečí o milencích, Bohu, nekonečnu, mládí a kráse, žádají mne o alkohol a ta, no, počtářka, dělá mušáka.
Znovu se napil a mluvil dál: — Zapomněly lítat, ale zesílily jim nohy. Myslím si, že jednou jednu podríznu, uvařím, upeču a zjistím, jaké má masíčko. Byl by to pokrok, moci tak pěstovat mouchy ve velkém, k jídlu, ne?

Dětsky se usmál, opřel lokty o hranu stolu, hlavu o dlaně a odkašlal. Za prázdným polem stálo několik domečků, na druhé straně pár hubených smrčků zametalo soumrakem lehce zastřené nebe. Když se vzpřímil, opět se napil, zeptal se prázdné židle, zda znovu něco nechce, a že by jí rád zapálil novou cigaretu, objednal panáka. Potom se zase obrátil.
— Když vám to všechno tak říkám, tak mne napadá, jestli všichni ti noví lidé, otcové vlastní, nesmrtelní, jdoucí z práce do práce jako psi, osvoboditelé, vůdci, ochránci, nadlidé

i ti, již se zastavovali, cloumali časem
jako kusem hadru, jestli si též nepěstují
nějaké masařky, třeba tak neviditelné,
jako je například tadyhle moje Mařenka.

Po těch slovech se napřimil, poposed se židlí,
abych lépe viděl na jeho Neviditelnou.

— Všiml jste si snad, že tu vedle mne *nikdo* nesedí?
Pij, Mařenko, a nekoukej na nás jako telátko,
na zdraví pána, nestyď se, on tě nesežere!
Cože? Co to povídáš?... Kdyby to bylo v lese,
ale takhle lidem na očích?... Kašli na lidi!
a napij se... Mluv trochu nahlas... Ne, to se pleteš,
to je hruška, támhle leží její muž, oříšek,
a vedle švestička, ty sem přivezli zdaleka,
ne, ty se tu nenarodily, utekly z vlaku,
podlahou, za jízdy, ale stříleli po nich, ach,
ona ji dostala do kolena, ubohoučká
hruštička, chtělo se jí spát, tam, vidíš? Spát, spát, spát...

A jestli ty jejich nevyrostly jako moje,
nedivte se, že všem, vždy a všude šlo jen o to,
aby tak či onak, hned nebo později zmizel
každý pěstitel, zemřela nebo že nezbyla
na světě jediná masařka, neboť smrt sama
je líná. A když, a když za soumraku před námi
znovu zvedla víčka, povstává v nějaké slávě,
nebyl tu nikdo, není tu nikdo s čistou duší,
kdo by se pomodlil, mimo policajtů, jen On.
Nevíte, co dokáže sežrat jedna masařka,
a copak když je jich regiment nebo armáda.

— Neskákej mi do řeči, Mařenko, neslyšíš?
Tak mluv, no, poslouchám... „Zapomněl jsem vypravovat,
jak ten mrzáček, co se nepovedla, ostatní
obtěžovala, každý den znovu je prosila,

aby ji zastřelily, když ji nechtějí pokřtít,
aby ji ukřižovaly, že je jejich muší
Vykupitel, že jedenkrát ležela naznak,
ale oči měla otevřené, ty své modré
pivoňky, a poslouchala tu svou blázen-hvězdu,
která k ní často přilétala pro rozhrěšení,
zaslechla však Jeho hlas, jak říká: ‚No tak tedy
to dejte mně, já jsem beránek muší, skrze mne
přijde vaše spása.‘ Potom jak nastal nesmírný
chaos a uplynulo sto let a měl přijít den
poslední, ale ještě před půlnocí jí nikdo
nevěřil, ještě se zdráhaly, ještě se přely,
ale pootevřeným okem zahlédla, jak se k ní
sklonil, až před svítáním, když ji jedinou ze všech
políbil na ústa, tak prudce, že dodnes cítí
žár...“

Tak dobře, už jsem to pánovi řek, už ticho!
To víte, když člověku něco, co si pěstuje,
vyroste, nerad se s tím loučí, jako vždy se vším,
co žere čas, a vypiplat z mouchy trochu slona,
k tomu je třeba nadlidské vůle a pilnosti.
A moucha viditelná nebo neviditelná,
stoklasá pšenice nebo atomová bomba,
to je také jedno, každý neustále cosi
zkoušíme, každý touží zničit svou Hirošimu.
Jo, tady měl pár pořádných koní hodně práce
s půldruhým metrem písku. Tři mně tady natáhly,
v jednom roce, všechny jako když je blesk podetne.
Od té poslední jsem utek jako nějaký kluk.
Ležela tam celou noc a celé ráno, teprv
k poledni přišel rychtář s lidmi; obětoval bych
ruku, kdyby mně to někdo vymazal z paměti.
Až porazím některou tu potvůrku, pozvu vás
na ochutnání. Muší stehýnko! Už se na to
těším, Mařka nám něco zahraje na housličky.

Doslov

NEVÍM, zda není zbytečné hledat nějaké jméno nebo název pro způsob, který jsem užil při stavbě této básně, nevím také, jestli má smysl vůbec dávat název nějakému, třeba nalezenému stylu, formě nebo stavbě; ale už mi přišlo na rty označení: „samobáseň“, a budu její architekturu takto nazývat.

Škoda že se nedovedu přesně upamátovat na čas, hodinu, den, týden nebo měsíc, kdy se mě poprvé zmocnila žádost napsat báseň takto vymezenou. Víím jen, že mnohem a mnohem později ji posílilo náhodné přečtení článku v novinách, v němž bylo cosi podobné „moderní básni“, do které byla všifrovaná špionážní zpráva.

Uskutečnit báseň nebo prózu, do které by byla včleněna jiná, zjevně námětově, obsahově i tematicky rozdílná, vynutil si na mně sám požadavek cyklu, který jsem předběžně pojmenoval *Rod Genorův*, motivovaný děsivou prózou Ladislava Klímy „Skutečná událost sběhnuvší se v Postmortalii“.

Byla to víc nemoc, víc nějaké opojení než zkouška, zda svedu tento problém vyřešit, zda jej budu umět přivést ve skutek. Horší však než toto byla pro mne sama skutečnost, neboť ať jsem dělal, co dělal, ať jsem se namahal, jak chtěl, nebyl jsem schopen od okamžiku tohoto rozhodnutí napsat jediný verš, jedno slovo, cožpak báseň nebo dokonce potřebné dvě.

V těchto dnech ve volném čase sestavuji „antologii osudovosti“, a tato práce byla pro mne jediným stupínkem, jediným živým proudem schopným odvést mé myšlenky od kamene ležícího v mé hlavě, jedinou cestou, která byla schopna dovést mne od sebe samého na takovou vzdálenost, kde vše se mohlo

proměnit v jakýsi organismus úseku úsilí, a ne být neustále jen nějakou prapodivnou škatulí pro určité množství veršů, něčím víc než něčím k podráždění čtenářova oka.

Tento přerod se dostavil až po čtrnácti dnech, při čtení povídky Žofie Nałkowské „U trati“ z knihy Medailony, kterou jsem chtěl zařadit do zmíněné antologie.

Přesto, že jsem tuto povídku znal déle než dva roky, znepokojila mne znovu, ale tentokrát tak silně, že jsem se bez rozmyšlení odhodlal napsat, či spíše sestavit ze slov a vět povídky samé, báseň se stejným obsahem.

Byl to pro mne zprvu jen pokus zmoci cizí námět. Nedopadlo to ani zdaleka dobře, ale byl jsem přesto rád, neboť mne napadlo, aby tato báseň byla tou, kterou bych se pokusil vkonstruovat do jiné, své básně, kterou bych napsal.

Postupem hodin jsem se rozhodl nepsat jinou báseň, ale zvolit jednu z napsaných, již jsem měl v úmyslu užít do Rodu Genorova, a to z obvyčejné básně, abych nemohl být jakkoliv ovlivněn příběhem Nałkowské.

To mně vyhovovalo ještě po jiné stránce, snad nejdůležitější: zaprvé, že se konečně sám pro sebe pokusím demonstrativně vyřešit problém dávno znepokojujícího poznání, že lidský osud není nikdy vysvětlitelný a postihnutečný z jednoho bodu, jediného hlediska, poznatelný z jedné stránky, z jednoho postoje k životu, ale že jeho běh, jeho kolotání v sobě soustřeďuje klíč k porozumění a poznání života a osudu všech lidí v jeho čase žijících. Mohl jsem také, zadruhé, demonstrovat ještě jasněji pravdu, že báseň je mnohdy nevysvětlitelná právě jen pro naprosté soustředění na tyto osy, na nichž se otáčí lidský život, na tyto třecí plochy, mezi nimiž je osud neustále drcen, na toto poznání člověka, které tento život vůbec a osud vůbec činí tak velkým a nevyzpytatelným, že každé umělecké dílo může být jen intenzivním nebo mrtvým blesknutím tohoto nekonečného tajemství, na jehož začátku stojí smrt.

Uběhlo znovu několik bezvýhodných dní a pak jsem se dal do práce a neodsedl od stroje, dokud úkol neskončil.

A nyní k tomu, proč jsem se odhodlal tento vcelku zbytečný doslov napsat.

Mohl bych, a opravdu jsem již začal, brát z této básně verš po verši nebo slovo po slově a doložit je plnou zásobou paměti, citáty zkušenosti nebo stejně tak veteší reality a dokázat, že jsem si nevymyslel, ani co by se vešlo za nehet, že vše do písmene je skutečné, že jsem nic nepřidal ani neubral, ale považuji to za zbytečné. Myslím, že by to neprospělo stejně tak básni jako jejímu vysvětlení, neboť stejně tak pravdivě a spravedlivě bych mohl dokázat, že vše je vymyšlené a nic skutečné, či do písmene přejaté. Ale to není to hlavní, totiž, ještě nikdy, za celých dvacet let, co se pokouším psát, jsem se nesetkal s tak zoufalým stavem nedůvěry k sobě samému. Ne se svou nedůvěrou k schopnosti psát, poznávat vpravdě svět, žít upřímně události, které se mi nejen vnucují, ale které musím žít, vidět věci světa v jejich čistočistém světle „věcí“ a hledat v lidech to, co je v nich lidské, to, co z nich ještě dělá podoby obrazu božského, ne, té nedůvěry je vždycky dost až k zoufání, ale nedůvěry k tomu, co mám nyní učinit.

Od samého prvního verše jsem se nepřestával dotazovat po smyslu své práce, dotazovat, kde jsem v sobě našel právo toto činit s cizím životem (vše se mi stalo něčím živým, báseň přestala být pro mne básní, stala se bytostí!), s životem tak vzneseným a osudem tak bolestným. Jen děs jakési mrazivosti jako by neustále obcházel mé nitro a namlouval, že vše, co mne takto rozpolcuje, je nesmysl a prázdnota pocitu zoufalství, v němž žiji, jen tento děs a tato prázdnota mne hnala věc dokončit.

Protože se zde pokouším o jakousi omluvu, musím se také přiznat, že jsem nikdy v životě nestál vůči sobě v postoji takového zbabělce, literáta, domýšlivce a zároveň Kaina, nikdy jsem se nesnažil tak drze a tak hrubě bez výčitek odehnat od sebe každou zneklidňující myšlenku; vše se spiklo, vše najednou a jednohlasně chtělo vědět, proč se toho odvažuji, proč se opovažuji, proč chci zneškodnit a znetvořit něco tak lidského, proč to činím právě dnes, v době hrůz, proč činím v hodinách nevtvorností zrůdu ještě z toho posledního, co zbylo, co je lidské.

Ještě nikdy jsem nepochyboval tolik o svém rozumu, srdci, duši, svědomí, mravnosti a cti jako tentokrát. A nyní, kdy mám vše za sebou a rozhodl jsem se přečíst, co jsem napsal, lidem, nemohu rozhodnout, zda jsem opravdu neučinil něco, co jsem neměl dělat — měl dělat — nebo musil udělat.

Ne, neumím rozhodnout, neuměl bych odpovědět... nevím!

JÁSAJÍCÍ HŘBITOV

Deník

Kdy již konečně přikryje noc tento jásající hřbitov?

I. S. Šmelev

24. leden 1950. Úterý

(Pracovní konference o základních otázkách české poezie, pořádá česká sekce Svazu československých spisovatelů. Hlavní referáty L. Štoll a J. Taufer.)

—
Drahý Františku,

až dnes mám sílu usednout ke stroji, ano, Vy jste to věděl, věděl, co z Vás udělají, bude-li to třeba, anebo až vás nebudou potřebovat.

Jak jinak to mohlo, jak jinak to může být, jak jinak mohou mluvit, čím jiným mohou být tito lidé?

Měl jste pravdu. Kdo nepoznal na vlastní kůži, nemůže vědět, co je to partajní zrůda, kdo jsou Štollové, a to jsou kostelní myši proti potkanům nahoře, co je to člověk, který umí jen poslouchat a chce mít za to moc, slávu za to, co je nemožné v čestném, normálním životě, co je za zvíře člověk, vystlaný jednou ideou, jednou lží. Vy jste také věděl, že všichni ti, kterým jste podával ruku, které jste posiloval úsměvem a nejlepším slovem, budou rádi, a jak rádi, jednou tleskat každému, kdo po Vás hodí blátem, budou tleskat, až jim zčervenají dlaně, a co víc, aby dali korunu své špinavosti, vstanou a budou provolávat slávu, slávu supovi, za to, že jim konečně promluvil z duše, že zaskřehotal píseň jejich otrockých srdcí. Nebudu je všechny jmenovat, víte o nich „tam“ lépe než já, věděl jste o jejich nízkém štěstíčku, znal jste dobře jejich psí životy, věděl jste, že si nikdy nebyli schopni odříct svůj výděleček, ti hokynáři literatury, ti sluhové papíru...

Po panu Štollovi, který se musil celému shromáždění zadušovat, že svůj geniální a historický projev okamžitě vydá tiskem, mluvil pan Taufer. Byly to dvě hodiny stejně ubohého zvanění, dokument stejné neschopnosti napsat něco alespoň souvislého: jen nadávky, sprostota, gestapáctví a recitování vytrhaných veršů bez ladu a skladu. Dověděl jsem se, nevím už pokolikáté, že jsem literární zrůda, kosmopolitická hyena, duševně vyšinitý, parazit literatury, který nemá se slovem básník nic společného, přísluhovač imperialismu, hniloba válečných štváčů, fašistický zmetek, člověk skrz naskrz prohnílý, pornograf, dvoje zrůd, jako je Eliot, Miller nebo Faulkner, těch rasistických vyvrhelů, jsem prý ten, který nenávidí život, který by nejraději viděl svět utopený v krvi svých bližních, trockista, nepřítel Sovětského svazu, lump proletář na třetí atd.

Po projevu tohoto mesiáše nové české literární kritiky, je muž byl vzdán neméně hold než předcházejícímu, vystoupil za nesmírného jáсотu pan ministr Nejedlý. Blábolil asi hodinu. Ujistil obecnost, vděčně tleskající za každé slovo, že kdyby býval věděl, v době, když byl ministrem sociální péče, že existuje v české literatuře člověk, jako jsem já, dávno by mě již poslal do dolů, abych neotravoval vzduch. Říkal, že prý jinam nepatřím (čest práci, hrdinové naší doby, slavní synové naší milované vlasti, nejzdatnější bojovníci za socialismus v naší zemi, horníci!), neboť jsem nebezpečný zárodek epidemie, který má každý uvědomělý socialista povinnost odstranit ze života, zničit vůbec.

Nemohl jsem se ubránit smíchu. Už se mi to jednou stalo, a právě v době, když jsem básně, o kterých tu byla řeč, psal. Ti pánové tenkrát také říkali, že zachraňují národ, že jsou vykupitelé lidstva.

Odešel jsem na záchod, ještě než skončil.

Když jsem se vrátil, stál za řečnickým pultem Vítězslav Nezval. Nevěděl, z které strany začít, jak kousnout do koláče. Bylo to příliš nebezpečné. Bylo také až příliš nebezpečně vidět, jak ví, kolik krys číhá na každé jeho slovo. Kroutil se jako had, tak jak se umí pokroutit jen Nezval, rozhazoval kytice pochval

na předřečníky, ujišťoval každého zvlášť o jejich genialitě, ale nakonec si přeci jenom dodal odvalu a řekl, co umí říct jen on, s takovou přesvědčivostí a čistotou, vynutí-li si jeho srdce samo nad ním moc. Začal:

— Není možné a není také dost důstojné pro nás, kteří jsme Františka Halase znali, přijmout s klidným svědomím to, co tu bylo o něm řečeno.

Kdyby byl Nezval řek jen toto, bylo by to mnoho, mnoho mezi hitlerovčíky, Nezval však našel v sobě víc odvahy, než mohl kdo očekávat.

Mluvil dlouho o naježeném poměru mezi ním a Halasem, jak se mnohokrát střetali nejen v soukromí, ale i na veřejnosti, mluvil ohnivě a vždy ukončil větu přiznáním velikosti všemu, co Halas napsal. Později každým slovem podtrhával krásu Halasových básní, mluvil o novosti jeho básnické řeči, říkal, jak se sám v této veliké řeči mýlil, jak sám jí zpočátku nerozuměl, dokumentoval svou zkušeností a svým sebevědomím to, co básníka básníkem dělá, a postavil jako nesmrtelný vzor tohoto nejlidštějšího úsilí život a celé Halasovo dílo. Nerozlučně spojil jeho lidskost s jeho verši a zapřisahal se jeho nesmlouvavostí ve věci poezie, které byl nositelem.

— Halas za poezii platil celý život a životem za ni také zaplatil, a kdyby bylo jen toto, je tady čemu vzdát veliký hold, a nesouhlasí-li někdo, měl by mít tedy odvalu alespoň mlčet, mlčet nad hrobem básníka, nad hrobem, na kterém ještě neuschly květiny, mlčet po této smrti zvlášť, neměl-li sílu mluvit za jeho života.

Druhým, kterého Nezval obhájil, byl Karel Teige. Řekl:

— Všechno to, co tu bylo sneseno na hlavu Karla Teigeho, z čeho zde byl obviněn v můj prospěch, není pravda. Toho všeho jsem vinen já sám, beru tuto špínu, která pro mne nebyla a nikdy nebude nečistou, rád sobě k tíži. Nechci a nikdo zde také nesmí být napadán z mé viny. Je nesmířitelný blud ještě dnes se domnívat, že mne Karel Teige zkazil. Jestli jsem se opravdu někdy zkazil, tak jsem to činil s plným a nejhlubším přesvědčením. Je také stejný nesmysl se domnívat, že měl někdo nade mnou takovou moc, jak to zde bylo řečeno, naopak.

Já sám jsem nutil Karla Teigeho k ještě větším nerozvážnostem. Karel Teige sám osobně také není ani za nehet tím, čím zde byl nazván. Nemohu mu do smrti zapomenout, co on pro nás učinil, co pro nás objevil. On to byl, který nám otvíral okna do celé nové, progresivní světové literatury, on první u nás ukázal velikost Apollinairovu, básníka, kterého miluji ze všech básníků na prvním místě ještě dnes, a budiž mu za to čest, neboť básník umírá bez nejživějšího, bez nejužšího kontaktu se vším, co se ve světě nového děje, byť se to zdálo někomu sebezruďnější, a to básník na celém světě, žádnou zem nevyjímaje. Jakmile básník ztratí tuto živnou půdu, tento nutný kontakt s lidstvem, je s ním konec, nadobro konec...

Potom, na závěr, Nezval stejně hezky obhájil i mne.

Taková je tu zem

HŘBITOV jako kámen
přivázaný na krk vesnice,
dobrý už jen k sklizení kopky sena,
vysloužilce,
ale ne přeplněný,
místa dost,
voda mu neštěstím.
Nelíbilo se,
když zjara nebo na podzim
přijdou tančit deště,
ukládat mrtvé
místo v náruč hlíny
do vlasů vody.
Taková je to zem,
kopneš a vytryskne pramen
a voda chová mrtvé dlouho.
To bilo do očí,
to přinutilo všechny myslet
na předčasnou penzi,
na nové místo,
nejvyšší v okolí,
aby varovalo přicházející,
že mrtvým patří lůžko suché,
ať syn ulehá na místo otce,
a ne vždycky kopat novou jámu.
Jaký to hřbitov,
když odpírá zapomenout,

být zticha co nejdříve;
zvláště v tomto věku,
jemuž není nic svato,
který vraždí, aby umlčel,
loupí, aby zotročil,
hřeší, aby svaloval vinu,
v tomto čase hrdin
a bez paměti,
jaký to hřbitov,
když lpí tolik na mrtvých,
pro něž vědět a nepromluvit
bylo páchat zločin,
ustoupit a podrobit se
bylo olupovat,
uchylovat se v samotu
a umírat bez boje
bylo zrazovat —
Boha, děti, sebe.

Věci a slova a lidé

VŠECHNO je stvořeno proto
aby činilo dobro
Tato tužka
je vyrobena
aby byla zužitkována
a ne zničena
Všechno na co se podíváš
co chápeš i nechápeš
je tu aby sloužilo
abys toto vše
posvětil upotřebením
a jsou-li zde také zbraně
jak malé je jich množství
proti počtu ostatních věcí?
Tak také mají tyto malé
užitečné věci
právo stát proti všemu
co ničí
A to je jejich cesta
tím se vykupují

Piš si
jednou vše cos napsal
tě zahlť
jestliže jsi nenapsal pravdu
pocitivě
na co stačily tvé síly

a cos opravdu psát měl
aniž jsi slevil
neboť vláda slov
jako vláda věcí je bezmezná
protože je jen jedna cesta
osudu věcí a slov a osudu lidí

Středeční večer

STARÝ akát kolébá údy
mezi komíny přístavků
uvnitř bloku.
Okny s vyplazenými jazyky
zachvívá večerní půlhodinka
dechové hudby.
Ženy v zástěrách, muži polonazi
ve spodním prádle, umytí
a najedění, vyšli poslouchat
na dvorky vydrhnuté deštěm.
A když skončí pořad,
ty v zástěrách odejdou
stáhnout peřiny, zavřít přístroj
a sem tam spustí píseň
do vzlyků uklízených příborů,
nádobí a stahovaných záclon.
Kdyby bylo pondělí,
kolovaly by zadní stránky novin,
kdyby byl pátek,
byla by řeč o nových programech kin,
ale středeční večer
je smutný večer,
ani blízko k sobotě
a daleko od neděle,
tak zbývá zasnít se
nad ztraceným časem,
políbit v duchu uprchlé lásky,

vzít za přítele starý veřtat,
fabriku, boudu úřadu
nebo přímo ponk a dovolávat se
jejich svědectví, že život
není jen pára, jen prach,
který lze odfouknout kdekým
nebo smést lecjakým koštětem,
že život je něco,
i když zazděné jako ten akát zde,
co roste ze země
rovnou do lidí,
a ne nalévané seshora.

Středeční večer...

1. květen – 20. květen 1950. Sobota

Úzkost

černá mrazivá úzkost

roste ve mně jako listopadový soumrak

úzkost živého slova

uloženého do rakve

obloženého svatými obrázky a květinami

bez síly bez naděje

úzkost

jako štíhlá věž z ostnatých drátů

úzkost matky cítící v sobě chladnout

milovaný plod

úzkost starce jemuž před očima postříleli syny

čekajícího zda ještě přivedou vnuky

a jejich syny

úzkost

kdy marnost je hnízdem rozpípaným ptáčky

kdy smrt je objetím

zoufalství láskou

kdy strach by byl nadějí

úzkost

hněvivý stroj

veliký jako bouře

pracující plnou parou

úzkost

kdy srdce bije a chce bít

Bůh nemůže něco způsobit, protože nezpůsobuje, ale činí, a nejen to nebo ono, činí vše, proto nemůže činit jen jedno nebo nějakou část, něco změnit nebo zařídít.

Člověk může doufat jen v tuto jeho činnost.

Snad nikdy nepřestane být dost pitomců, kteří při každé příležitosti neopomenou spojit jméno Karla Hynka Máchy s jmény těch sentimentálních, málem vždy nešťastně nezdravých mladíčků, kteří po napsání několika knížek musili na onen svět, k velikému, stejně sentimentálnímu žalu národa. Jako kdyby nebylo už sto let známo, jak zemřel Mácha a jak zemřeli ti druzí.

Viktor Dyk... to je past na zvíře, jemuž říkáme srdce; strohý a přesný, barevný bez metafor, obrazný bez kulis, silný bez křiku. Je mně, jako bych nechal do sebe vstoupit nějaké pohoří ohrožené zemětřesením, pohoří rozechvělé válkou, ale odsouzené přetrvat jakoukoli katastrofu, pohoří, do jehož útesů a skrýší unikli vypovězenci, nemající sílu opustit rodnou půdu, vypovězenci, v tichu a samotě naslouchající šumotu vřavy a zpěvu krve skal, slibujícímu vše, co může slíbit matka dítěti nebo noc hvězdám.

...Byl to šílený pohled. V tmě a dešti, v pustině okulisovaného náměstí, tentokrát už jen podobiznami vůdců KSČ a tvářemi bohů Sovětského svazu, s hlavní kulisou na Muzeu, s hlavou Gottwalda a Stalina, stáli vojáci, a jen chrchlota a výbuchy kašle, burácející jako nějaký neskutečný příboj, prozrazovaly přítomnost živých. Došel jsem až k Muzeu a čekal, co se bude dít. Rozhlas nepřestával roztrhávat tmu rozkazy neviditelným telegrafistům, lajnovačům, pořadatelům. Až v půl druhé zazněl jiný hlas:

— Formace vojska, formace Sboru národní bezpečnosti a Závodní milice... Pozor!

Potom následovalo několik jiných rozkazů a prostor se zaplnil hromobitím úderů pušek, pleskotu rukou, hřměním obratů, a spustila hymna. Když přehráli i sovětskou hymnu, spustila kutálka. Když se odbylo toto a kutálka zahrála ještě jednou, hlas v mikrofону dal povel a černá masa se dala na pochod, na slavnostní pochod se vztýčenými standartami.

Dešť, tma, slavnostně ozářené kulisy a slavnostně pochodu-
jící vojsko, před nikým a pro nikoho. Myslil jsem, že je po všem, když přešli, ale od Wilsonova nádraží se vyvalil uragán motorizovaných oddílů. Vojáci na motocyklech, za nimi v lehkých nákladních a osobních vozech, po těchto v těžších a těžších atd. defillovali se stejnou pozorností a mrtvolnou nehybností. Za těmito oddíly se vyrojily ze Stalinovy třídy napřed formace lehkého, později těžkého dělostřelectva. V domnění, že snad tento prelud již skončí, šel jsem vzhůru k Orbisu. Byl jsem již na náměstí Krále Jiřího, když se tma přede mnou rozestupovala ještě větším řevem a dlažba se roztrásla pod tíhou železa ještě nepřírozeněji. Napřed to bylo několik set lehce obrněných vozů, za nimi podle velikosti následovaly stovky jiných a nakonec tanky. Jedna obluda hrůznější než druhá. Zde už jsem nebyl schopen ani sledovat proud litiny, který se valil jako sen. Cítil jsem v sobě jen nějakou hlubokou prázdnotu, zmocňoval se mne pocit zvířecí hořkosti, cítil jsem na sobě jakoby hněv tmy, zlobu deště, trpkou zamlklost zdí a nelidsky přítomnou myšlenku někoho, na čí rozkaz se toto všechno děje. Nechápal jsem ani dost jasně bázlivé poznámky tátů, kteří nyní stáli vedle mne pod balkonem roháku, stejně neklidné, stejně zmatené a významem nepřítomné, jako bylo rozčilení mého sevřeného srdce.

Pamatuji si jen, že sem tam některý vykřikl do řevu železa:
— To jsou holubice... Železný mír... Miliony házené na dlažbu... Všechno jen pro ty lumpy, kteří dnes přiletěli... Jsme pilný národ... Pak na co jsou ty velké srážky... Holubice, holubice, holubice...

Utéci do hor, daleko do nitra pouště, na osamělý ostrov v moři:
a tam v samotě, v té nejúžasnější samotě žít, myslit na život,
na lidstvo, na poezii.

Ano, utéci, ano, žít, ano, přemýšlet, ano, lidstvo, ano, dobro,
ano, poezie — ale je svět, kde hory, kde poušť, kde moře jsou
lidé v uniformách, se stranickou legitimací a kovovým hlasem
nepřestávajícím volat:

— Kdo má právo nám mluvit o životě, o dobru, o kráse, kdo?
My chceme budoucnost světa, my jsme budoucnost lidstva, vše
je s námi, chceme svět bez škůdců, chceme budoucnost zajiště-
nou pro své děti, a naše zbraně jim ji zajistí.

Všichni přemýšlejí o lidstvu a nikdo nemyslí na člověka
Všichni mluví o knihách a nikdo neumí říct poctivé slovo
Všichni volají po sbratření národů a nikdo neumí podat ruku
Všichni budují a nikdo nevidí postavené
Všichni si přejí vzkřísit svět a nikdo nevidí živého
Všichni bojují za práva svých otců a nikdo nevidí syny v otroctví
Všichni horují pro mír a žádný neví co je to zemřít přirozenou
smrtí
Všichni jsou odhodlaní krvácet za lepší lidstvo a žádný neví co
je sám
Všichni mluví o lásce a nikdo již neví co znamenají slova: Dobrý
den nebo Dobrou noc
Všichni pracují na největším díle dějin a žádný neví co dělá
Všichni kráčejí vpřed k zářící metě budoucnosti a nikdo neví
kudy jde
Všichni jsou ochotni padnout za vlast za kulturu a slávu svých
velikých mrtvých a nikdo neví co je to obyčejný stud

Protectorátní: Domnívali jsme se, že vše, co můžeme udělat bez
postranních myšlenek, bude čisté a spravedlivé, že vše, co mů-
žeme udělat s láskou, bude činem, na který máme právo.

A zatím se stal pravý opak. Zatím, místo abychom někomu pomohli, nepomohli jsme ani sobě. Jak jinak se mohu dívat na vše tehdy vzniklé než tak, že všechno za mne musil zaplatit někdo jiný, jiný musil dát svůj život všanc nejšílenějšímu vraždění, v plen nejhroznějšímu trmácení, hladu a bídě bez konce.

Nestáli si zde umělci se svým uměním nějak v příliš klidném zázemí, nestáli příliš lacino v čele fronty, nebyla to fronta umělá, papírová a falešná? Naučili jsme něco ty, pro něž jsme psali? Co měl dělat prostý člověk než kolaborovat, než chtít za každou cenu žít, když totéž činili ti, ti nejlepší z jeho středu, když ti neměli odvahu ani myšlenku činit něco jiného, důstojnějšího, když ti neuměli ukázat, jak žít!

Až dnes víme, že jsme měli mít již tehdá odvahu mlčet, mlčet i životem, a ukázat těm, kteří nám tolik věřili, kteří na nás tolik spolehali, že bez těch v žalářích, ve vyhnanství, v mučírnicích, hromadných hrobech, neznámých hrdinů to nejde a nemůže jít.

Až dnes to víme, až dnes, kdy nepřítel je prozíravější a vzal nám pod rukama i tuto jedinou možnost veřejně ukázat nesouhlas: nedovolil, abychom to učinili sami, umlčel nás sám.

25. červenec 1950. Úterý

DRAHÝ PANE MAJAKOVSKÝ,

píši Vám do nebe,
kde jinde byste mohl být, Vy, s odvahou,
když jste viděl, co jste učinil. Vím,
já ubožák bych k tomu odvalu neměl,
ale bylo těžší, přeci jenom těžší, zůstat,
a říci světu pravdu, tak na plnou hubu:
SPAS SE!

Stovky mladíčků napodobují
Váš hlas, Hlas Iva, a miliony naslouchají.
Vždycky, když jdu Spálenou, zvednu hlavu,
tam nahoře Vás fotografovali s Horou,
vždy je mi, jako byste tam dosud stál,
Kamenný jezdec. Dnes jsem tam také šel,
s Vaším JÁ v kapse. Kdybych sto let žil,
nenapíšu toho tolik, co Vy za šestatřicet.
Víte, připadám si jako stoka, před Vámi,
Temží Východu, stoka pomyjí v Čechách,
vrabec, který si vzpomněl také mluvit,
vedle orla, velikého jako oceán, a přece
Vám nezávidím, nikdy nezáviděl jeden verš,
a představte si proč: jednoho člověka
jsem nazval myší, a on byl víc, byl mrvou,
mrvou mrv, jak to bývá u polovičních literátů,
a ten přeložil pěknou hromádku Vašich básní,
a víte, odpusťte, pravá báseň je na zloděje

past, na vraha želízka. Čtu nyní Vaše JÁ
a je mi hořko. Slyším již štěkot menších
tasemnic, než byl Váš překladatel,
že bych se měl stydět, že Vy... a tak dál,
ale já to neříkám kvůli Vám, básníku
Vladimíru Majakovskému, největšímu naivkovi
tohoto století, varuji jen, jak mohu,
před básníky, jako to činím před diktátory,
protože bych chtěl varovat před uspavači,
jako před buditeli a muži velkých činů,
převratných myšlenek a nebetyčných pravd.
Čtu nyní Vaše JÁ. Vedle ruky mi leží,
znáte to, kádrový dotazník. Mám jej vyplnit
na svou čest: Čím byl můj děd, matka, otec
a v jaké straně, potom vše o sestřích
a bratrovi, do písmene, co vím, odpusťte,
psal jste své JÁ, abyste dostal práci,
abyste nechcíp hlady, když Vám zakázali psát?
Já musím. Chudák nemá na vybranou, musí všechno.

Narodil jsem se o dvacet let později než Vy.
Psal jste OBLAK a Gorkij špinil slzami
Vaši vestu. A když jsem nakouzl měšťanku,
přihrál jste si k nohám svět jako fotbalista.
V té době psal Eliot Pustou zem, Breton Nadju,
Joyce vydával Ulyseea a Kafka umíral.
Bydlelo nás šest v podkrovní světnici,
pět krát šest, hutě jak milenka vlezly
mi do srdce, s černýma krvavýma očima,
hamr určoval takt mým slepým veršům. Chodili
jsme krást staré železo na nádraží a
dostávali šesták za kilo, a když jste zemřel,
byl jsem bez práce, jako nyní po dvaceti
létech, uprostřed budování Našeho ráje,
kdy vyšlo osm set stran Vašich básní česky.
Věříte? V deseti tisících, a těch plakátů!

To bylo slávy, ani nebylo pro krásu vidět,
že otevřeli několik nových koncentráků,
a, aby Vám nemohl nikdo zasednout místo,
musil jsem udělat volno i já, ubožák
se třemi sbírečkami, ale Vy jste si to
již odbyl, já však bych chtěl lidem
říct ještě něco, Vy, nyní nahoře, hej, haló!
Slyšíte? Pane Majakovský! Nevíte nyní,
kde vzít revolver, který dává život?

27. říjen 1950. Pátek

TVÉ oči hledí z puklin země
a srdce bije na nebi
Všemi viditelné plameny
zvon který nelze utišit
Démant noci jako mlýnský kámen
zavěšený na tvém krku...
Děsí a vřezává tvá slova
písmeno po písmeni
do jejich napuchřelých těl
Kam vkročí zanechávají krev
neboť jen krev je jim už hrází
za níž se mohou skrýt před mrtvými
Vřezává
neúprosně
hloub
a
hloub
...

KAŽDODENNÍ KOMEDIE

Rod Genorův

1950

Nazval jsem tuto báseň „komedií“ proto, že mně opravdu nejde o drama nebo tragédii nebo jednotlivě cosi takto pojmenovatelného, život je něčím víc, je vždy zároveň tím i oním, a *o osudné* tohoto — tím i oním — mi šlo, o to osudné uvnitř napětí, které nazýváme napětím lásky nebo smrti, Boha nebo věci, tajemství nebo zrození, napětím proměny nebo bezmoci, o to osudné napětí, kdy život, nehledě na člověka, chce být sám sebou, a ne vegetací!

Věk náboženství

I.

— DVĚ minuty po osmé. Proboha, snad již neodešel?
Podívám se za roh. Táhle? Ne, není tu. Snad ji
nevyzval jen tak...

Stála před zrcadlem pro legraci:
Hrudník jako jámu, břicho nadmuté, nohy, dvě tyčky
na opičích pahýlech, bumerangovitý hřib...; osm
mladíků a šest dívek. Čekají.

Tramvaj se táhla
jako hlemýžď. A lidé, nepřirození, živé
obludy spíš, každý jako žilnatý krab, sloní
chobot; kdyby měla jednou alespoň teplou vodu
na mytí, ale ať mluví nahoru nebo dolů,
kdyby z ní děs padal, špína kapala a nanesla
slz k lýtkům nebo proseb po pas, večeri jí nikdy
nepřipraví, každý čtvrtek to říkám, ví, že mám schůzku,
že přilítu na poslední chvíli, a řekla jsem jí,
že on jindy nemůže, ale kdyby si člověk hlavu
rozpůlil, mlátil na všechny strany, je jako dub,
kus železa, polštář nebo koryto. Jako kdyby
nebyla z ní, ale z psího mouděte; tisíckrát
jsem jí řekla, že nemůže, že je od tajné služby...

Určená červeň opouští tváře, kapky vody
přichycené na spáncích studí. Vyndala zrcátko,
naslinila malíček, přejela obočí, olízla
rty a pohlédla za sebe:

Nábřeží, orvané
stromy, slepé domy, a nad tím, nade vším, hlava,
krásnější Apollonovy, kučeravé slunce,
jehož rty krájel oceán, hlava s očima bouře
nebo sopky a čelo stvořené ledovcem, a nad tím
hlava, nebesa jeho hlavy, menší a menší, až
veliká jako dětská pěst, hlava plaváčka, hlava
kotěte, hlava štěňátka, hlava andílka nad betlém
pod vánoční stromek, menší, hlava s uchem hvězdy,
jen třpytem sahající až na zem, přítomné jako
Smrti zlomené křídlo nebo oko indického
proroka; ale jinak sních, čistší neposkvrněného
početí.

Přijela dvacítká.

Osm a pět. Mohla
zde už být dávno, kdyby nemusila hledat punčochy,
všecko je zabordelované:

— Snad ještě nepřijel.
Měla skočit do dvojky. Snad jej také něco zdrželo.
Jedla a myla se; víc pospíchat nemohla; brambory
s karbanátkem; a tak nerada jí na poslední chvíli,
dech páchne, ani zuby nejdou vyčistit a on vždycky
tak voní a je vymydlený, ruce jako ze sametu
nebo pokryté křídovými vlasy z vosku, ale kde,
kde je, pitomec, nebo nepřijde, když si posledně
přišel na své? Svobodný a takový byt. Neměla
s ním chodit nahoru a měla zůstat dole u dveří,
znají se teprve druhý měsíc, měla mu držet
chuť u kolenou a prsty zakřiknout u živůtku.
Ukázal jí svazek bankovek a řekl: „Zítřka
si půjdu pro klavír, pro gramorádio a desky,
nechceš jít se mnou?“

Řekla mu, že má čas jen večer.
„Dostanu tě k nám na velitelství, hledají ženy.“
Na nočním stolku měl rozevřenou knihu:

*lidí není určováno jejich vědomím, nýbrž
naopak jejich vědomí je určováno jejich
společenským bytím...*

Usnul jako prase. Raději
být červem, spíše kámen u cesty nebo kopřiva;
musila jej budít, když chtěla jít domů, ale
než se jí to podařilo; křičel ze spánku:

„Tak vy
nebudete mluvit, tak vy jste ztratil řeč, tak vy
jste nenapsal... člověk...“

dál už jen trhaně
šeptal se zavřenýma očima:

„Člověk... snící prach,
milující voda, přemýšlející nic... my z vás
uděláme prach, vodu, nic...“

a dal jí přihlášku
do strany. Ale komu se podobala ta stará
paní nad gaučem? — Už vím. — Té ženě z vinárny předtím,
měla takový dřevěný hlas.

„Jak dlouho může
trvat, než se jí zhnusím, jak dlouho může trvat,
než přestane slyšet, jak dlouho nepozná, že je
nám pro smích?“ ptal se nejmladší z hostů.
Však žena jako by hleděla do hrobu, tele do vrat:
„Jste medicín?“

„Potřebujete prohlédnout, máte nákou
nemoc?“

„To ne, ale celá bych potřebovala vyprat,
mohl byste si se mnou dělat, co byste chtěl,
nejsem vybíravá a umím doopravdy všechno.“
Muži se mohli uřehťat a jeden se zeptal:

„Jak dlouho máte, bez nadsázky, tohle zaměstnání?“
„Je mi šestadvacet, a jste vy opravdu lékař?“
„Byl jsem dlouhou dobu v Anglii a potom na frontě.“

„To jsou řezníci, a ne milenci. Chcete vědět, jak to uměli Němci? Všichni to chtěli vědět. Kavalírsky! Každý zaplatil a ještě přines kus husy. Mluvili jako vy o válce, o cestách hladu, o táborech na hubení, o mýdle z lidského masa. Já tomu nerozuměla, jako nerozumím vám. Jak dlouho může trvat tento čas, tento věk náboženství, než se všechno zřítí? Pro mne je čas vždycky stejný. Každý mi hádal z ruky a věštil, že se všechno podělá pod tíhou vlastní hanby a lidé se budou hledat po světadílech jen proto, aby na sebe pohlédli, že smrt jich neuchvátíla tolik. Říkali to, na mou duši, a neříkám to jen proto, abyste mě prohlédl, opravdu nejsem žádná zkažená, mám knížku.“

Osm deset.

Jak dlouho může trvat, než přijde?
Jak dlouho může trvat, než se stanou... Tajný, tajný!
Znovu pohlédla na hodiny. Osm deset.

Ještě jsou
lidé lidmi? A budou někdy svoji? Budou šťastni,
jak se říká „u ohně, u tepla svého krbu“?
Kdy? Budou, nebo nebudou? Bude celý život hledět,
jen hledět na bídu, do skal zdí, k pohořím zloby,
ne proto, aby měla děti a pokoj, ale děti,
aby je vykleštili, pro jatky. Kdy? Budou? A mají
vůbec přicházet, být na světě? K čemu, kam by šly?
Na slunce, do hor, na točnu, k mořím? Ne! A pro co?
Proto, aby je zotročili? Kdy? Znovu lízat dlažbu;
nebo budou již umět žít, budou zvedat hlavu? Kam?
Do prázdna! K hvězdám? Ne proto, aby přivedly zem
do zkázy? Jak dlouho může trvat...

Počká do čtvrt.

Co to říkala matka, o kom z domu, že někoho
udal, že nechtěl podepsat...

Jak dlouho může trvat,
než vyroste skutečné kapradí na poušti?

Zavřeli

jej a teď chodí tajný se zákazníky do jejich
bytu a před očima jeho ženy a matky na smrt
prodává šaty.

„Nic jim není svato, ani mrtvých
těl by se nebáli, kdyby byla v těch hadrech. Nic!“
řekla matka.

„A dnes přišel pán, a ne aby smek, a ne
aby se pokřičoval, vzal i té staré otisky,
bez nějakého ostychu prstýnek s náramkem.
Když se mladá rozplakala, že nemohla snést to sladké
záření jejich úsměvů, zavřeli ji na záchod.
Tam aby si pokřičela, co jí hrdlo ráčí.
Po tom výbuchu odešli.“

Jak dlouho může trvat
věčnost? Tajný. Pracuje prý pro vlast, spořádaný
stát, pro stranu, její uvědomělé masy, a ne
pro nějakého vyvrhela, a ne pro jedince,
člověka, který vidí jen mamon a mamon... Nemá
to své krásné sako také po někom?

Jak dlouho...

Náhle se prudce ohlédla na hodiny. Čtvrt na devět
a pět minut. Kdosi jako by v ní ožil, rozsvítil
ještě jedno světlo, obrátil se a spěšně otevřel
šatník plný šperků. Trhla sebou.

— Nepřišel, nepřišel?

zeptal se hlas za jejími zády. Muž smekl a chtěl se
zastavit. Odešla od něho jako chromý pes.
Chlad z nitra loubí pohladil ji po tváři. Potom,
když přešla na druhý chodník; jakási žena stála
s pěstí napřaženou do tváře starce v koženém plášti
a křičela:

— Víím, tu čest, tu čest! Jenom jsem jí neměla mít já s takovým zvířetem, a proč jste se mně vyhnul, chtěl jste jít po Národní, proč jste zahrnul sem, když jste mě spatřil? Jen kdybych měla sílu, nebo slinu, Kriste, on si nepamatuje, vrah, ti nejraději zapomínají; proč se chvějete? Budou chtít jednou zapomenout všichni, na všechno. Proč jste jako stěna? Kdybyste měl čisté svědomí, kdybyste to nebyl vy! ale potkáme se nyní častěji, častěji, víte dobře, že jsem dnes bezmocná, hnal byste mne tam znovu, ale přijde čas! — Opravdu to je omyl, věřte, prosím vás, nikdy jsem vás neviděl, nejsem ničím vinen, já se jmenuji, mohu vás přesvědčit...

— Ano, přesvědčit, kámen by lépe nezapřel matku!

vykřikla s děsivým zasmáním,
— A jistě by mně chtěl pomoci. Jenom vy, jenom vy nezapomeňte, že jste mne potkal. Nestačí vám, že jste zničil mě celou, chcete zničit i mé dítě!

Za pět minut půl. Půjde domů a vyspí se... Dvacítka.
Ještě jednou se rozhlédla.

Div jí neopustily
síly: „Támhle, konečně.“

Spatřil jí. Bude dělat,
jako by jej neviděla, a uklidní srdce,
vždycky se jí roztluče, jako kdyby narazilo

...

Komentář

Postup vydávání

Přítomný svazek obsahuje čtyři knihy Jiřího Koláře: poprvé přináší nejstarší známou verzi básnické knihy *Prometheova játra* a rovněž poprvé společně vychází tzv. trilogie *Mistr Sun o básnickém umění*, *Nový Epiktet* a *Černá lyra*.

Žánrově i druhově různorodá kniha *Prometheova játra* sestává ze dvou básnických cyklů (*Skutečná událost* a *Každodenní komedie*, oba v podtitulu označeny „Rod Genorův“), které rámuje deníkové záznamy z roku 1950 (*Jásající hřbitov*). Jednotlivé části, jež podle všeho vznikly samostatně a až dodatečně byly spojeny do jednoho celku (ještě v létě 1952 disponuje František Hrubín cyklem *Každodenní komedie* jako samostatným textem), jsou datovány 1950 (do deníkového záznamu z 29. dubna jsou však zařazeny i Kolářovy starší básnické texty).

Strojopis *Prometheových jater* zabavila Státní bezpečnost při domovní prohlídce v bytě Václava Černého 18. září 1952. Uvedení Kolářova jména v textu jedné z básní umožnilo vyšetřovatelům jinak nepodepsaný strojopis atribuovat. Následoval neúspěšný pokus získat Jiřího Koláře pro spolupráci (v prosinci 1952) a posléze jeho zatčení (v únoru 1953). Na základě posudku *Prometheových jater*, vypracovaného podporučíkem Olšaníkem, bylo v dubnu 1953 na Koláře podáno trestní oznámení a v srpnu ho obžaloba obvinila z „pobuřování proti republice“, „snižování vážnosti prezidenta republiky“, „hanobení

ústavního činitele“, „útoku proti skupinám obyvatel“ a „hanobení spojeneckého státu“. Soudní proces se konal 21. září 1953, Kolář byl odsouzen k dvanácti měsícům nepodmíněně. Zbývající trest (pět měsíců) mu byl prominut na základě květnové amnestie prezidenta Antonína Zápotockého. (Průběh a okolnosti vyšetřování obšírně popsal Martin Suk a edici souvisejících dokumentů připravila Markéta Holanová; *Česká literatura* 61, 2013, č. 4, s. 547–559 a 560–579.)

Podle Jana Vladislava se strojopis *Prometheových jater*, po dlouhou dobu považovaný za ztracený (25. dubna 1968 se obrací tajemník Československého svazu spisovatelů Vlastimil Maršíček na ministra vnitra Josefa Pavla s prosbou o vrácení zabaveného strojopisu), zřejmě dochoval u jednoho z Kolářových přátel. Tento strojopis je dnes nezvěstný, ale domníváme se, že byl totožný se strojopisem zabaveným u Václava Černého. K prvnímu pokusu o jeho knižní vydání došlo na konci šedesátých let z iniciativy okruhu časopisu *Tvář*: kniha měla vyjít v nakladatelství Československý spisovatel v zamýšlené knižnici pro experimentální literaturu Tangens, řízené Janem Lopatkou a Josefem Vohryzkem (nakladatelská smlouva byla vystavena 24. března 1969). Záměr byl formulován v *Edičním plánu českých nakladatelství na rok 1969*: „JÁSAJÍCÍ HRBITOV [...]. Kolářova sbírka, dlouho považovaná za ztracenou, vychází se zpožděním více než 15 let, ale přesto není pouhým dokumentem doby, která umlčela básníka. V básnickém deníku z let padesátých — ‚nečesaném a nemytém‘ — jak jinak u Jiřího Koláře ani nelze — se vracíme k poetice z období ‚Dnů v roce‘, těch bezohledných svědectví a záznamů o malosti velké doby. Přitom tyto texty neztrácejí nic z dravé Kolářovy fantazie a samozřejmosti ani nic z jeho vášnivého hledačství pravdy o sobě, o lidech, o charakterech, o událostech.“

Pro chystané vydání Kolář text významně upravil: vypustil nebo anonymizoval nejostřejší výpady proti pounorovému režimu a jeho reprezentantům, text rovněž prošel stylistickou a věcnou revizí (nakolik se na úpravách podílel redaktor svazku Josef Vohryzek, není jasné) a byla doplněna doslovem Emanuela Frynty, jemuž byla zároveň kniha nově dedikována. Příprava v průběhu roku 1969 postoupila do stadia tiskových korektur (Kolář je z nakladatelství obdržel 8. prosince), v této fázi byla nakladatelstvím v reakci na proměnu politické situace iniciována a autorem přijata druhá vrstva úprav. Opět šlo především o výpustky pasáží kritizujících komunistické zřízení. Tyto sloupcové korektury se škrty provedenými Kolářovou rukou se dochovaly v soukromé sbírce. Nakonec však ani v takto nadvkrát okleštěné podobě

nesměla *Prometheova játra* v roce 1970 oficiálně vyjít. Část nákladu sice byla vyrobena, ale většina výtisků byla zničena.

Dochované exempláře z roku 1970 se staly východiskem pro vydání *Prometheových jater* v sedmdesátých a osmdesátých letech (samizdat, exil) a rovněž pro vydání z roku 1990, přičemž není zřejmé, zda existovalo povědomí o provedených škrtech. V samizdatu *Prometheova játra* vyšla v roce 1979 jako 91. svazek Edice Expedice, v osmdesátých letech připravil Jiří Pechar tří- respektive čtyřsvazkové vydání, doplněné předmluvou a obsahující kromě *Prometheových jater* i výbor ze souboru *Vršovický Ezop* (současně vznikla nejméně dvě další samizdatová vydání). V exilu vyšla *Prometheova játra* — nově ilustrována šesti autorovými kolážemi — jako 160. svazek nakladatelství Sixty-Eight Publishers v červnu 1985.

V roce 1990 bylo na základě znění z roku 1970 připraveno vydání *Prometheových jater* v nakladatelství Československý spisovatel. Vladimír Karfík v ediční poznámce k tomuto svazku (byť nebyl jeho editorem) upozornil na okolnosti, jež určily podobu textu, a v roce 2000 připravil jako devátý svazek Díla Jiřího Koláře zatím poslední vydání *Prometheových jater*. Za jeho výchozí text zvolil sloupcové korektury z roku 1969 a vrátil se k podobě textu před výpusťkami vynucenými nakladatelstvím.

Naše edice se jako první obrací k textu strojopisu *Prometheových jater*, který byl zabaven v bytě Václava Černého v roce 1952 a který je uložen v Archivu bezpečnostních složek (v roce 2012 na něj upozornil Martin Suk). Tento strojopis představuje podle všeho nejstarší a nejrozsáhlejší dochovanou verzi *Prometheových jater* prostou (auto)cen-zurních zásahů a dalších úprav, jimiž byly poznamenány verze pozdější, a je proto důležitým pramenem pro poznání Kolářova díla.

K přesné době vzniku první části trilogie *Mistr Sun o básnickém umění*, *Nový Epiktet* a *Černá lyra* se můžeme vyjadřovat jen přibližně, zato část druhou a třetí Kolář datoval v deníkové knize z roku 1955 *Přestupný rok*. Pro srovnání uvedme, že podle Jana Vladislava *Mistr Sun* vyšel „krátce po dokončení“ — kontext v deníkové-vzpomínkové knize Josefa Hiršala a Bohumily Grögerové *Let let* by ukazoval spíše na přelom let 1954/1955 —, a Jindřich Chalupecký či Václav Černý stanovovali vznik všech tří knih do let 1956 a 1957.

Předlohou první části se stal spis Mistra Suna (Sun-c'ě) *O umění válečném* vydaný v roce 1949 nakladatelstvím Naše vojsko v překladu Jaroslava Průška, Rudolfa Becka a Františka Vrbky. Nepřekládali

však z čínštiny, což Průšek v předmluvě zdůvodnil absencí komentářů k čínskému originálu: „Navrhl jsem, aby dílo bylo přeloženo z angličtiny, že je pak přehlednu. Staral jsem se toliko o interpretaci čínského textu, kdežto všechna péče o jeho zčeštění a hlavně o vyjádření klasického jazyka Mistra Suna půvabnou archaizovanou češtinou připadla oběma spolupracovníkům [...].“ Okolnostem vzniku takto „nepůvodního a nevydařeného překladu“ — Průšek prý pak o něm nikdy nemluvil a ani jej nereeditoval — se věnuje sinolog Oldřich Král v předmluvě k zrcadlovému vydání svého překladu *Mistra Suna* a Kolářova *Mistra Suna* (Praha: Dokořán 2008, s. 4–15).

Dochované strojopisy Kolářova *Mistra Suna o básnickém umění*, které jsme měli k dispozici, nejsou datovány. Jeden z nich se nachází v soukromých rukách a jeden se dochoval v pozůstalosti Václava Černého. Z připravovaného knižního vydání vyšla ukázka v časopise *Nový život* v lednu 1957; nakladatelství Československý spisovatel jej v květnu téhož roku přineslo v edici České básně.

Epiktetovský cyklus si Kolář zapisoval do deníku *Přestupný rok* od 20. června do 1. září 1955. Postupoval chronologicky a skutečně v deníkovém tempu („Epiktet I.–LIII.“). Zároveň kromě této verze — která spočívala v částečném krácení, nejnutnějším přestylování a hlavně převedení do veršů — si téhož dne nebo výjimečně hned vzápětí zaznamenal i následnou adaptaci („Nový E. I.–LIII.“). Stoika Epikteta *Rukověť mravních naučení* přeložil František Drtina poprvé v roce 1894, druhé vydání vyšlo 1901 a třetí 1930 (Praha: Jan Laichter 1930). Kolář také mohl znát *Moudrost stoika Epikteta* v překladu Josefa Hruši (Praha: Bohuslav Hendrich 1938) a až v roce 1957 vychází díky Rudolfu Kuthanovi úplný překlad *Rukojetí* i *Rozprav* (Praha: ČSAV 1957, s. 15–34, zde ještě bez uvedení překladatele; srov. druhé vydání Praha: Svoboda 1972, s. 25–48).

Autorizovaný strojopis *Přestupného roku* pochází z roku 1976. Knižní soubor takto průběžně vzniklých básní vydalo nakladatelství Československý spisovatel v létě 1968 v edici Cesty. Ukázky byly otištěny v časopise *Výtvarná práce* v prosinci 1965, 18 básní v lednu 1967 v časopise *Orientalce* a několik úryvků na úrovni citátů v září 1968 v časopise *Květy*.

Básně později zařazené do *Černé lyry* jsou v deníkové knize *Přestupný rok* roztroušeny od 11. května do 12. prosince 1955 (tři básně žádnou odporu v deníkovém zápise nemají). Představu o plánované sbírce si můžeme učinit z Kolářem autorizovaného strojopisu *Veršovický Ezop*, který se stal podkladem pro výbor *Vršovický Ezop*,

vydaný v Mladé frontě s vročením 1966. Obsahoval 59 básní ze šesti sbírek (tj. ze 109 básní) a z *Černé lyry* se jich ve stejnojmenném, úvodním oddílu objevilo prvních pět (ze 14 básní). Ukázka z jedné básně se objevila již v červnu 1962 v časopise *Stadion*.

Obě „básnické parafráze“, *Mistr Sun o básnickém umění* a *Nový Epiktet*, zařadil Vladimír Karfík do čtvrtého svazku Díla Jiřího Koláře (1995) a sbírku „autentické poezie“ *Černá lyra* do svazku třetího (1993). Pro úplnost dodejme, že název *Černá lyra* Kolář použil i pro zcela odlišnou sbírku z roku 1948, která byla poprvé otištěna ve druhém svazku Díla Jiřího Koláře (1997).

Dodatečným, nikdy nerealizovaným sepětím trilogie bychom chtěli přispět k ucelenému přečtení Kolářova projektu „konce poezie“, založeného na napětí mezi experimentem a tradicí, tedy ohledávajícího meze vlastní poetiky i literatury vůbec. V dobově nepříznivých historických a kulturně-společenských okolnostech jen nejvýznamnější interpreti dokázali zahlédnout kontury Kolářova díla a podržet vědomí jeho celku (zvláště Jan Grossman, Jindřich Chalupecký, Václav Černý, Vladimír Karfík, Miroslav Červenka, Jiří Padrta, Miroslav Lamač).

Dobové souvislosti

Když v roce 1957 Jiří Kolář v knize *Mistr Sun o básnickém umění* ohlásil vydání sbírek *Nový Epiktet* a *Černá lyra*, nemohl tušit, že dobové okolnosti plánovanou trilogii nenávratně rozpojí. I když zlopověstné nápovědy nešlo přeslechnout. Kolářův paralelní deník psaný od února 1946 do února 1947 čtenáři poznali jen z poloviny, neboť prozaické *Roky v dnech* mířily roku 1949 do stoupy a básnické *Dny v roce* vydané o rok dříve se bezmála na desetiletí staly jeho knihou poslední. Osud sbírky psané od dubna 1947 do února 1949 *Čas. Apokalypsa mixte*, návazného deníku vznikajícího do prosince 1949 *Očitý svědek* a především knihy z následujícího roku *Prometheova játra*, jež tehdy zůstaly jen v rukopise, by mohl sloužit jako čítanková ukázka vynuceného rozestupu vzniku a přijetí uměleckého díla v totalitním čase. Ideologické ataky pronásledovaly Koláře se stupňovitou pozorností. V komunistické *Tvorbě* se Jan Štern v červnu 1948 rozhořčuje, že *Dny v roce* nejsou než „porušení přísahy“ a „zběhnutí od praporu“ revolučního socialismu, a rok nato zařadí autora mezi „likvidátory poezie“. Ivanu Skálovi je v březnu 1949 tento veršovaný deník — opět v ideologicky příznakové vojenské rétorice — „varovným příkladem ústupu z pokrokových pozic“ a jako zásadní uměleckokritický úkol vytyčuje „bdělost nad ideovou čistotou“. A když v lednu 1950 dojde na konferenci Svazu československých spisovatelů k hodnotící polarizaci tří desetiletí české socialistické poezie, sehraje Kolář v referátu

Jiřího Taufera o nejmladším básnictví stejně „čestnou“ roli jako František Halas v hlavním referátu Ladislava Štolla. Taufer jej vřadí do společnosti „chuligánů, kteří se v jakémsi nestřeženém okamžiku vloupali do literatury“, a vyznává se z pocitu, že si je potřeba po prolistování *Ód a variací* „dezinfikovat ruce v nezředené karbolce“.

Jiří Kolář na tuto kampaňovitou pozornost — veřejně i neveřejně — reagoval. „Přiznám se vám upřímně, že od té doby, co jsem vyslechl referáty soudruhů Štolla a Taufera, nejsem schopen napsat čárku,“ uvádí během diskusního večera svazového kroužku básníků v Klubu československých spisovatelů v listopadu 1950. Jenže to říká v době, kdy má za sebou rok práce na své vrcholné deníkové knize *Prometheova játra* a zrovna si zaznamenává: „Jsme přinuceni mlčet a na druhé straně jsme nebezpeční svým mlčením; jako kdyby cítili, co se s námi děje, že nám není třeba mluvit, abychom řekli své [...].“ Plný ironie je i imaginární dopis zemřelému Františku Halasovi, v němž Kolář bezprostředně po svazové konferenci charakterizuje řečníky — včetně ministra školství, věd a umění Zdeňka Nejedlého — jako výtečníky, mesiáše kritiky a jejich projev jako blábolení. Kolářův čas mlčení definitivně nastane poté, co se rukopis *Prometheových jater* najde při domovní prohlídce u Václava Černého. Whitmanovské zvolání „nejsem ničím vinen, já / se jmenuji Kolář, mohu vás přesvědčit!“ jej — jaký paradox — pomůže obvinít, a tak stráví sedm měsíců od února do září 1953 ve vazbě. A přece když vyjde, řekne příteli Emanuelu Fryntovi, že to byla zkušenost všední jako každá jiná: „Nemysli, že tvůj stav tady a můj tam se nějak podstatně lišily.“

Nesmlouvavý odsudek poúnorového režimu a místy až pamfletický charakter *Prometheových jater* nedovolovaly zkraje padesátých let na jejich zveřejnění vůbec pomýšlet, a tak kolovaly — nebo jejich části — jen mezi Kolářovými přáteli. V červenci 1952 se František Hrubín vyznal v dopise Václavu Černému: „Nečetl jsem nic, co by tak šileně a sugestivně vyjadřovalo dobu. A přes všechny ty překlepy a nesrozumitelnosti a chyby v pravopisu je to opravdu strhující a mám o J. K. to nejlepši mínění. Nechal všechny ostatní za sebou.“ Monumentalitu a plastičnost Kolářova obrazu světa ozřejmuje už kompoziční pojetí knižního triptychu, jehož oltářní křídla s „komediálními“ výjevy rámuje prostřední, „deníkový“ plán. Celkově triptych zobrazuje skutečnostní, fantastickou a symbolickou vizi rozměrů sadistických i satirických. Jedná se o dokonalou vizi konce světa, protože výjevy žitých utrpení, hrůz a pohrom zcela zakrývá jejich všednodennost — takže

není rozeznatelné, kde je peklo a kde ráj. Roční každodennost *Očitého svědka, Dnů v roce a Roků v dnech, Prometheových jater* i budoucího *Přestupného roku* je sice — den co den a rok co rok — nutně pokaždé jiná, avšak základní motivace se nemění. Refrénem Kolářových deníkových knih je „NELHAT!“ anebo příměji — mluvit pravdu. Ke slovu se dostává nikoli intimní čili reflektivní já, nýbrž morální já čili svědomí. Nároky na takovéto permanentní svědectví jsou veliké — a snad i přesahují možnosti lidského, nikoli ale básnického já. „Rok deníku je rok zápasu proti tomu nejdivočejšímu, co existuje, proti skutečnosti, a zároveň rok boje o to nejdivočejší a nejfantastičtější, co existuje, o skutečnost.“ (28. dubna 1955) Však také *Prometheova játra* připadla Václavu Černému jako „v chuchvalcích strašných výjevů koktaná modlitba“ a Jindřich Chalupecký je viděl jako „dokument hluboké sklíčenosti“, pod nímž básník klesá. Lze obstát? A kým tedy básník *Prometheových jater* vlastně je? Stačí říct, že básníkem bytostným, angažovaným, nedůvěřivým, horečně bdělým nebo znova a znova vášnivě svědčícím? Vždyť i jeho přesvědčování o tom, že „já se jmenuje Kolář“, nutno číst se stejnou vážností jako: „Mrtví? Já jsem dnes oni!“ anebo „musím být já ten druhý“. Takto nabytá všelidskost a nadlidskost zřejmě zůstává jedinou obranou proti všem totalitarizujícím nárokům. Posledním svědkem utrpení tohoto světa, svědkem „očitým“, „každodenním“ a „stále přísahajícím“ je přece — sám Prometheus. Každodenností a opakovatelností jeho utrpení odkazuje název knihy k deníkovému uspořádání a poukazem na Aischylovu tragédii k novému mocenskému řádu a jeho vyrovnání se s představiteli řádu starého.

Prometheova játra se dobovému čtenáři stala knihou nedostupnou a absence publikačních možností v padesátých letech přivedla Jiřího Koláře k novému, neveřejnému pojetí tvorby. V dubnu 1956, na druhém sjezdu Svazu československých spisovatelů, prohlásil Vítězslav Nezval, že se tento nadaný a původní básník stal „nadlouhou literárním a lidským psancem“, František Hrubín označil přímo za nelidské a nekulturní, že byl „zahnán do izolace a posléze existenčně zničen“, a rovněž Jaroslav Seifert vyzval k „odčinění křivd“ spáchaných na umlčených spisovatelích. V reakci na sjezd Václav Havel poznameňoval — příznačně i jeho esej zůstal nadlouhou v rukopise —, že Kolářovi už sedm let nevyšla žádná kniha a že je to „velký básník, kterému bylo ukřivděno“. Tak jako tak už na jaře příštího roku mohl Emanuel Frynta napsat v recenzi *Mistra Suna o básnickém umění*, že se Kolářova poezie opět stává „účastníkem a spolutvůrcem živoucí jsočnosti“. Z hlediska Kolářova básnického díla představují *Prometheova játra*

jedinečné propojení variačních principů (především v knihách válečných) a deníkových možností (především v knihách poválečných), ale zároveň už orientaci na adaptační a apropriáční využití cizích textů.

Vynucených publikačních pauz zná česká literatura druhé poloviny dvacátého století nespočet, dokonce je otázka, zda cenzurní tlaky a zákroky nepatří k jejím nejcharakterističtějším rysům či ji přímo nedefinují. Jiří Kolář se literatuře věnuje i v době, kdy nemá možnost své věci zveřejňovat — průřez tvorbou let 1954–1957 přinese výbor *Vršovický Ezop* až roku 1966 —, a také se podílí na několika edicích. V druhé polovině padesátých let pracuje na výběrech z díla Karla Jaromíra Erbena *Poklad* (1958) a Edgara Allana Poea *Zrádné srdce* (1959). V roce 1956 připraví s Josefem Hiršalem strojopisný almanach *Život je všude*, v němž se sešli Hrabal, Juliš, Škvorecký, Hendrych, Zábřana, Havel, Rychlík a Paukert (Kuběna) a jenž byl knižně vydán teprve v roce 2006. Především však intenzivně překládá. Se Zdeňkem Urbánkem přeloží ke stému výročí prvního vydání *Stébla trávy* Walta Whitmana a ve stejném roce se samostatně objeví i *Zpěv o mně* (1955). Společně s Urbánkem a Fryntou vydává český převod *Spoonriverské antologie* Edgara Lee Masterse (1957). A přebásnění Ezopových *Bajek* v překladu Jana Akrona Albina Vrchbělského vychází u příležitosti 400. výročí prvního vydání *Sborníku prostějovského* (1557). Ještě před vydáním *Mistra Suna*, v roce 1956, Kolář za spolupráce Jiřího Havlíka přeloží a upraví *Podivuhodné cesty po vodě i souši, polní tažení a veselá dobrodružství barona Prášila, jak je vypravuje při víně v kruhu přátel* od Gottfrieda Augusta Bürgera (1958) a s Josefem Hiršalem dokončí volně zpracování starých německých textů *Kocourkov* od Johanna Friedricha von Schönberga (1959). S Hiršalem vůbec spolupracuje velmi úzce a k mnohým látkám se spolu ještě vrací. Údajně už zkraje roku 1958 dokončují rovněž volně zpracování staroněmeckých textů *Enšpígl* (1962) a posléze se navrátí k volnému zpracování staročeských textů *O podivuhodném životě mudrce Ezopa, který rozuměl řeči ptáků, zvířat, hmyzu, rostlin a věcí* (1960) a k převyprávění Bürgerovy předlohy *Baron Prášil: o strachu i udatenství, o přízní i protivnenství, o lovu i cestování, o boji i hodování, řada příběhů, jimiž strašil nebojácne* (1965).

Jiří Kolář tedy tak úplně nemlčí — přebásňuje, překládá a upravuje, volně zpracovává, vypravuje. Ale co to vlastně dělá? Snad jako kdyby i *Mistr Sun o básnickém umění* směl vyjít pouze proto, že byl také právě jen přebásněním, právě jen volným zpracováním, právě

Proměny textu

I/ PROMETHEOVA JÁTRA

Při přípravě přítomné edice *Prometheových jater* jsme brali v potaz následující textové prameny:

1. *č1* — časopisecký otisk cyklu „Lidé a věci, věci a lidé“, *Kvart* 4, 1946, č. 6, s. 335–336;

2. *č2* — časopisecký otisk, *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 12–15; pod souborným názvem „Svědék“ otištěny tři básně: „7. červenec 1948“ (s. 12–13, zde na s. 85–86), „16. červenec 1948“ (s. 13–14, zde pod názvem „Středeční večer“ na s. 83–84), „14. srpen 1948“ (s. 15, zde pod názvem „Termiti“ na s. 81–82); poslední verš básně „16. červenec 1948“ chybně vytištěn jako první verš básně „14. srpen 1948“;

3. *S1* — strojopis zabavený v září 1952 v bytě Václava Černého; rozsah 246 listů formátu A5, na prvním listu nadepsán „Prometheova játra“ a datován 1950; skládá se ze tří částí: 1. „Skutečná událost (Rod Genorův)“, datována „srpen–září 1950“, rozsah 41 listů; 2. „Jásající hřbitov. Deník“, jednotlivé zápisy datovány 10. leden – 18. prosinec 1950, rozsah 133 listů; 3. „Každodenní komedie. Rod Genorův“, datována 1950, rozsah 70 listů; listy jsou paginovány řadovými číslovkami, jednotlivé části jsou stránkovány samostatně a mají vlastní obsah; strojopis je uložen v Archivu bezpečnostních složek (sig. V 1090 MV);

4. *S2* — strojopis cyklu *Skutečná událost*; 35 volně ložených listů formátu A4; na prvním listu nadepsáno „Skutečná událost (Rod

Genorův)“ a datováno „srpen–září 1950“; listy vyjma prvního paginováno řadovými číslovkami; obsahuje tři oddíly (označené římskými číslicemi), (Kolářův) doslov a český překlad povídky Žofie Nałkowské „U trati“ od Heleny Teigové; uloženo v LA PNP, fond Jindřicha Chalupického, rukopisy cizí (sg. Ex 3/113);

5. č3 — časopisecký otisk, *Sešity pro literaturu a diskusi* 4, 1969, č. 28, s. 3–5; pod souborným názvem „Prometheova játra“ otištěny dvě ukázky ze třetí části *Prometheových jater, Každodenní komedie*: 1. „A ukázala prstem“ (s. 3–4, zde pod názvem „Potkáme se nyní častěji“ na s. 186–187), 2. „Nejmladší vnuk Genorův“ (s. 4–5, zde pod názvem „Skutečný den života“ na s. 209–212);

6. K — sloupcové korektury *Prometheových jater* z roku 1969; 64 listů atypického podlouhlého formátu (49×15 cm), svázaných v černé plátěné vazbě (oříznutí v jednom místě porušilo čitelnost rukopisného vstupu); uloženo v soukromé sbírce.

Za výchozí text našeho vydání jsme s ohledem na jeho literárněhistorický a dokumentární význam zvolili *S1*. Strojopis obsahuje velké množství písařských a pravopisných chyb. Ve strojopisu jsou provedeny běžné strojopisné opravy (překlepy, chybné začátky apod.) a je do něj vpisováno rukou. U rukopisných zásahů lze rozlišit několik vrstev: 1. nečetné zásahy zelenomodrým inkoustem patrně Kolářovou rukou (jde o opravy chyb a ojedinělé slovní změny); 2. nečetné zásahy zelenomodrým inkoustem s nejednoznačným autorstvím (opravy chyb a škrty); 3. početné vstupy tmavým inkoustem cizí rukou (patrně dva původci), jde ve většině o opravy chyb (písařských, pravopisných, gramatických), v menšině o slovní změny; 4. početná podtržení, zatržení a jiné způsoby označení a ojedinělé vpisky vyšetřovatele či vyšetřovatelů StB. U řady drobnějších zásahů (např. kvantita, interpunkce) nelze jejich původce s jistotou určit. V přítomné edici zohledňujeme pouze ty zásahy, za jejichž autora považujeme Jiřího Koláře (v různou měrou značeny *S1-b*).

Pokud jde o úplnost textu, v *S1* ve srovnání s *K* chybí — odhlédnuto od rozdílů na úrovni slova či jednotlivého verše — poslední tři odstavce deníkového záznamu z 9. července (*Jásající hřbitov*). Z logiky záznamu (postupujícího od rána k večeru) a z toho, že začátek chybějící pasáže připadá na hranici stránky, usuzujeme na porušení *S1* (byť stránkování narušeno není).

Chybějící pasáž zde uvádíme podle znění v *K*:

K večeru zavolám Josku a půjdeme si sednout na Nebozízek. Budeme kecat o Jeffersovi, o Fukovi, který nám včera večer ukázal svůj deník kreseb, budeme vzpomínat na některé ty kresby a mluvit o Hemingwayově povídce, kterou přeložil Zdeněk.

Byl bych rád, kdybychom si dali nějaké pracovní úkoly, nevím co, snad aby někdo dal dohromady sbírku, někdo něco určitého přeložil, něco napsal a pokusili se to jeden jako druhý splnit, než chcípnem opravdu, když už se sem nedostanou knihy ani časopisy.

Nakonec už jenom pohledy na černající Prahu, nedopité pivo a cesta domů natřískanou dvacítkou.

Volba *S1* za výchozí text, daná ve své podstatě faktory netextologickými, v mnohém předurčila náš ediční přístup. Ve snaze zachovat pokud možno historickou identitu výchozího textu respektujeme řadu nepravidelností (kolísání rozličných jevů) a nedůsledností (rozdíly mezi variacemi), které jsou pro *S1* charakteristické. Z tohoto důvodu zachováváme v několika případech znění, které se z perspektivy pozdějších pramenů mohou jevit jako chybná (srov. různověstění ke s. 167, 170, 193, 194).

Parciální strojopis *S2* z hlediska historie textu *Prometheových jater* představuje patrně mezičlánek mezi *S1* a *K* — řadu slovních rozdílů sdílí s *K*, avšak některé významné shody s *S1* znemožňují jej chápat jako pozdější opis knižního vydání. Ve strojopisu jsou provedeny rukopisné opravy modrým perem, jedná se o opravy chyb a překlepů, patrně Kolářovou rukou. V různověstění tuto vrstvu nezaznamenáváme.

Rozdíly mezi *S1* na jedné straně a *K* (spolu s *S2*) na straně druhé ukazují, že Kolář text *Prometheových jater* pro připravované vydání v nakladatelství Československý spisovatel podstatně přepracoval. Provedené změny lze rozdělit do pěti základních kategorií: 1. vypustky, 2. anonymizace, 3. vyrovnávání rozdílů mezi variacemi, 4. stylistické úpravy, 5. pravopisné úpravy. V *K* jsou Kolářovou rukou modrou propisovací tužkou provedeny rozsáhlé škrty a drobnější úpravy (jednoslovné substituce, úprava slovosledu). *K* po škrtech (v různověstění tuto vrstvu označujeme *K-b*) se staly východiskem vydání v Československém spisovatelství z roku 1970. *K* před škrty (v různověstění *K-a*) byly výchozím textem vydání *Prometheových jater* z roku 2000, připravového Vladimírem Karfíkem.

Časopisecké otisky *č1* a *č2* dokládají znění čtyř básní z doby před kompozicí *Prometheových jater* (rozdíly se týkají především názvů,

interpunkce a slovního znění, v *č1* zcela odlišné veršové a grafické členění), otisk *č3* nepřináší podstatné textové varianty.

V různočtení zachycujeme rozdíly mezi *S1*, *S2*, *K*, *č1*, *č2* a *č3*. U *S1* a *K* evidujeme rovněž Kolářovy rukopisné vstupy, a to pouze tam, kde se jedná o slovní či kompoziční změny (opravy překlepů a pravopisných chyb nezaznamenáváme). V různočtení nezaznamenáváme rozdíly vycházející z ediční úpravy textu a rozdíly pravopisné, rozdíly v interpunkci evidujeme pouze v případě změny interpunkčních znamének a tam, kde odlišnost v interpunkci s sebou nese zřejmý rozdíl významový.

RŮZNOČTENÍ

V *K* dedikace sbírky Emanuelu Fryntovi a Fryntův doslov „Bytostný básník Jiří Kolář“. V *S2* a *K* upuštěno od značení začátku oddílů/básně verzálami; 5, 2 Eleazare — co (*S1*)] Eleazare co (*K*).

Skutečná událost

V *S2* oddíly začínají na nové stránce (s výjimkou posledního oddílu druhé části, ten oddělen pouze volnou řádkou); v *K* členění na oddíly zrušeno.

I.

9, 13 řek (*S1*)] řekl (*S2*, *K*); 10, 3–4 potřebujem svědky, ne? / povím (*S1*)] potřebujeme svědky, / povím (*S2*)] potřebujem svědky, / povím (*K*); 10, 10 ráno (*S1*)] k ránu (*S2*, *K*); 10, 32 mezi nohama (*S1*, *S2*)] mezi stehny (*K*); 11, 4–5 posedlá, / ale (*S1*)] posedlá. / Ale (*S2*, *K*); 11, 19 za nás, všechny (*S1*, *S2*)] za nás všechny (*K*); 11, 23 pust (*S1*)] pušť (*S2*, *K*); 12, 7 krysu; (*S1*, *S2*)] krysu: (*K*); 12, 30 jež dneska (*S1*, *S2*)] které dnes (*K*); 12, 31 Kremlech (*S1*, *S2*, *K*-a)] hradech (*K*-b); 12, 35 jako (*S1*, *S2*)] jakou (*K*); 13, 30 velikým (*S1*)] velkým (*S2*, *K*); 13, 36 hladem (*S1*)] hlady (*S2*, *K*); 14, 1 ze zaňadří (*S1*, *S2*)] ze zãňadří (*K*); 16, 15 žádají na mně (*S1*, *S2*)] žádají mne o (*K*); 17, 5 již (*S1*, *S2*)] kteří (*K*); 18, 16 armáda. (*S1*, *S2*)] armáda! (*K*); 18, 25 nechtěly (*S1*)] nechtějí (*S2*, *K*); 19, 13 nevyroste (*S1*)] vyroste (*S2*, *K*); 19, 25 nějakou (*S1*, *S2*)] svou (*K*); 19, 29 natáhly (*S1*, *K*)] natáhli (*S2*).

Vysvětlivky

I/ PROMETHEOVA JÁTRA

- 5 **Pročpak nám nevypravuješ, Eleazare...** — moto z povídky „Eleazar“ (1906) ruského spisovatele Leonida Andrejeva (1871 až 1919); srov. L. N. Andrejev: *Jidáš Iškariotský a jiné práce*, přel. Božena Popová a Vincenc Červinka, Praha: J. Otto 1926, s. 222;
- 7 **(Rod Genorův)** — viz zde s. 32; Genor je protagonista prózy Ladislava Klímy (1878–1928) „Skutečná událost sběhnuvší se v Postmortalii“, otištěné v souboru *Slavná Nemesis* (Praha: Sfinx 1932, s. 189–196); postava Genora se objevuje již v Kolářově básnickém cyklu *Časy* (1947–1949);
- 7 **Ale k čemu ta strašlivá komedie?...** — moto z Klímovy prózy „Co bude po smrti“; srov. Ladislav Klíma: *Slavná Nemesis*, s. 147;
- 33 **čtení povídky Žofie Nałkowské...** — povídka „U trati“ ze souboru *Medailony* (1946) polské spisovatelky Žofie Nałkowské (1884–1954) vyšla v českém překladu Heleny Teigové nejprve v antologii *Za mír světa* (Praha: Dílo 1949, s. 273–278) a poté v souboru *Medailony* (Praha: Melantrich 1950, s. 34–39); Kolář v *Prometheových játrech* pracuje se zněním z roku 1949 (text povídky na s. 36–39 není uveden v úplnosti);
- 41 **Kdy již konečně přikryje noc...** — moto z románu *Slunce mrtvých* (1923) ruského spisovatele Ivana Sergejeviče Šmeleva

- (1873–1950); srov. I. S. Šmelev: *Slunce mrtvých*, přel. Helena Růžičková-Váňová, Praha: J. Otto 1926, s. 86;
- 44 **Pracovní konference...** — pracovní konference Svazu československých spisovatelů se konala 22. ledna 1950 v Obecním domě v Praze;
- 44 **Hlavní referáty...** — Ladislav Štoll (1902–1981), komunistický politik a literární historik; Jiří Taufer (1911–1986), komunistický básník, publicista a překladatel (V. Majakovskij, V. Chlebnikov); referát Ladislava Štolla byl v rozšířené podobě vydán pod názvem *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii* (Praha: Orbis 1950), referát Jiřího Taufera nebyl otištěn (srov. „Referát Jiřího Taufera na konferenci SČSS 22. 1. 1950“, *Česká literatura* 47, 1999, č. 3, s. 299–318);
- 44 **Drahý Františku** — František Halas (1901–1949), básník, překladatel, publicista, podílel se na vydání Kolářovy básnické prvotiny *Křestný list* (1941) a ve čtyřicátých letech byl Kolářovým básnickým i osobním vzorem; o Halasovi Kolář obsáhle pojednává v básnickém deníku *Očitý svědek* z roku 1949;
- 45 **recitování vytrhaných veršů** — Jiří Taufer ve svém referátu opakovaně cituje z Kolářovy sbírky *Ódy a variace* (1946);
- 45 **Dověděl jsem se, nevím už pokolikáté...** — Kolářova tvorba, stejně jako tvorba dalších autorů spojovaných s „existencialismem“, byla po Únoru 1948 vystavena nevybíravým útokům ze strany prorežimních kritiků; srov. např. článek Jana Šterna „Zběhnutí od praporu“ (*Tvorba* 17, 1948, č. 25, s. 496–497);
- 45 **dvojče zrůd, jako je Eliot...** — jmenování přední představitelé angloamerického modernismu, jejichž tvorba byla vzorem pro autory z okruhu Skupiny 42: básník a kritik T. S. Eliot (1888 až 1965), prozaik a kritik Henry Miller (1891–1980), prozaik William Faulkner (1897–1962); mota z T. S. Eliota a H. Millera uvádějí oddíly Kolářovy sbírky *Ódy a variace*; srov. Tauferův referát: „Je to vyvrcholení vývoje od apolitického, zdánlivě neškodného pokřiku o všech krásách světa kapitalismu, cesta k sartrovské již Paříži, ale zároveň již k Anglii a Americe, orientace na všelijaké ty T. S. Elioty, Stephen Spendery, Henry Millery a jak se všechna ta dekadentní verbež jmenuje“ („Referát Jiřího Taufera na konferenci SČSS 22. 1. 1950“, s. 310);
- 45 **ministr Nejedlý** — Zdeněk Nejedlý (1878–1962), komunistický historik, estetik, muzikolog a funkcionář, v letech 1946 až 1948 zastával úřad ministra ochrany práce a sociální péče;

- 45 **hrdinové naší doby** — *Hrdina naší doby* (1838–1840), román ruského spisovatele Michaila Jurjeviče Lermontova (1814 až 1841);
- 45 **stál za řečnickým pultem Vítězslav Nezval** — Vítězslav Nezval (1900–1958), básník, překladatel, esejista, Kolářův literární vzor ve třicátých letech; srov. „Ke Štollovým Třiceti letům a k referátu Jiřího Tauerova“ (*Vítězslav Nezval: Eseje a projevy po osvobození /1945–1958/*, Praha: Československý spisovatel 1976, s. 74–80);
- 46 **Karel Teige** — Karel Teige (1900–1951), literární a výtvarný kritik, teoretik poetismu a surrealismu, po Únoru 1948 byla proti němu komunistickým tiskem vedena štvavá kampaň;
- 46 **Všechno to, co tu bylo sneseno...** — o Teigovi pojednával především referát Ladislava Štolla; srov. *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii*, Praha: Orbis 1950, s. 48–69;
- 47 **on první u nás ukázal velikost Apollinairovu...** — Guillaume Apollinaire (1880–1918), francouzský básník a kritik; Teige ocenil Apollinairovo dílo mj. v článcích „Guillaume Apollinaire. Několik poznámek k českému překladu *Pásma*“ (*Kmen* 3, 1919, č. 7, s. 51–53), „Guillaume Apollinaire. K desátému výročí jeho smrti“ (*Rozpravy Aventina* 4, 1928, č. 11, s. 105–107) či „Guillaume Apollinaire a jeho doba“ (*ReD* 2, 1928, č. 3, s. 78–98);
- 47 **Nezval stejně hezky obhájil i mne** — „Podívejte se, já vím, že s. Kolář přišel k poezii z docela jiného prostředí, z prostředí přímo dělnického. Soudruh Kolář je člověk, který jistě chtěl vyjádřit něco velmi hmotného, velmi reálného, když tu hromadí kakofonická slova. Ovšem on to přehnal, jeho zkušenost básnická není dost velká. Napsal to špatně, ale nenapsal to nečestně. Jak se liší tato kritika soudruha Tauerova, která byla ostrá, plná ducha, od kritiky, kterou jsem zrovna na téma Kolářovo asi před dvěma lety nebo kdy četl od s. Šterna. To byla kritika zlá, jak se psát nemá, to byla kritika denunčantská. Soudruh Štern tenkrát tam prohlásil soudruha Koláře, který jistě věří v socialismus ne od včerejška a který jistě také svou básnickou notu bude hledat a který uzná své chyby, za renegáta socialismu. Myslím, že soudruh Kolář se jím nikdy nestal. Tento způsob kritiky se mi nelíbí. Připomíná mi kritiku, kterou psali trockisté na adresu mého Velikého orloje. Soudruh Kolář mi řekl, že se stydí jít do Kladna mezi své bývalé spoludělníky, protože označení renegáta socialismu je tak závažné, že po něm mezi lidmi nemůže

- jít“ („Ke Štollovým Třiceti letům a k referátu Jiřího Taufera“, s. 79–80);
- 48 **Orgán Svazu československých spisovatelů** — míněny *Lidové noviny*, jejichž vydávání převzal Svaz československých spisovatelů v roce 1949;
- 48 **Pasternakovu báseň...** — Boris Pasternak (1890–1960), ruský spisovatel; v rubrice „Nedělní slovo o kultuře“ byla otištěna Pasternakova báseň „Kohouti“ společně s notickou: „Dnes se dožívá slavný sovětský básník Boris Pasternak v plné tvůrčí síle šedesáti let. Otiskujeme k životnímu jubileu milovaného básníka, jehož dílo má u nás mnoho ctitelů, jeho rázovitou báseň Kohouti v překladu Josefa Hory“ (srov. *Svobodné slovo* 6, 1950, č. 25, 29. 1., s. 4);
- 49 **V Modeně bylo zastřeleno...** — italskou policií bylo při stávce v slévárnách v Modeně 9. ledna 1950 zastřeleno šest dělníků; srov. článek „Mohutná manifestace při pohřbu zavražděných dělníků v Modeně“ (*Rudé právo* 30, 1950, č. 10, 12. 1., s. 2);
- 50 **Dutí lidé** — *The Hollow Men*, básnická skladba T. S. Eliota z roku 1925; spoluautorem překladu je patrně kunsthistorik Jiří Kotalík (1920–1996), s nímž Jiří Kolář v letech 1943–1945 spolupracoval na překladech Eliotovy poezie; viz vysvětlivku ke s. 45;
- 52 **Here we go...** — upravená podoba popěvku „Here we go round the mulberry bush“, překlad Jiřího Valji: „Kol pichlavých kaktusů / kaktusů kaktusů / kol pichlavých kaktusů / chodíme v pět ráno“ (T. S. Eliot: *Pustina a jiné básně*, přel. Jiří Valja, Praha: Odeon 1967, s. 84);
- 55 **Ch. Chaplin...** — Charlie Chaplin (1889–1977), anglický herec, režisér a scenárista; patrně překlad či parafráze výroku z Chaplinova filmu *Pan Verdoux* (1947): „Despair is a narcotic. It lulls the mind into indifference.“ [Zoufalství je droga. Ukolébává mysl k lhostejnosti.];
- 55 **Lidové noviny, vedené významným žákem E. Basse...** — Eduard Bass (1888–1946), spisovatel a publicista, v letech 1933 až 1938 šéfredaktor *Lidových novin*; Jan Drda (1915–1970), prozaik, publicista, dramatik a scenárista, po roce 1948 významný komunistický funkcionář, první předseda Svazu československých spisovatelů (1949–1956), šéfredaktor *Lidových novin* v letech 1948–1952;

- 56 **desetikorunovou brožuru o TGM...** — *T. G. Masaryk ve vývoji české společnosti a čs. státu*, Praha: Ministerstvo informací a osvěty 1950, 49 s.;
- 57 **V 36 letech...** — Kolářovi bylo 36 let právě v roce 1950; Viktor Dyk (1877–1931), *Zmoudření Dona Quijota* (1913); Franz Kafka (1883–1924), *In der Strafkolonie* (1919); František Halas (1901 až 1949), *Dokořán* (1936); Richard Weiner (1884–1937), po získání místa redaktora (1918), respektive pařížského dopisovatele (1919) *Lidových novin* se na mnoho let básnicky odmlčel; Ignát Herrmann (1854–1935), *U snědeného krámu* (1890); Jaroslav Hašek (1883–1923), *Dva tucty povídek* (1920); Jaroslav Havlíček (1896–1943), *Petrolejové lampy* (1935, jako *Výprahlé touhy*); Jiří Weil (1900–1959), *Moskva-hranice* (1937); Karel Sabina (1813 až 1877), vězněn 1849–1857; Josef Jungmann (1773–1847), na překladu Miltonova duchovního eposu *Ztracený ráj* pracoval v letech 1800–1804 (knižně 1811); Charles Baudelaire (1821–1867), *Květy zla* (1957); Arthur Rimbaud (1854–1891), jeho úmysl oženit se dokládá vzpomínka Françoise Grisardové z roku 1884;
- 78 **chudák Záhoř** — postava z básně Karla Jaromíra Erbena (1811–1870) „Záhořovo lože“ ze sbírky *Kytice z pověstí národních* (1853);
- 85 **7. červenec 1948** — srov. vzpomínku Josefa Hiršala: „Stačí připomenout první ze tří ukázek z deníkové poezie nazvané Svědek, které tu [= v časopisu *Listy* 3, 1948, č. 1, s. 12–15] publikoval Jiří Kolář. Báseň byla zřejmě inspirována průvodem posledního všesokolského sletu“ (J. Hiršal: *Vínek vzpomínek*, Praha: Rozmluvy 1991, s. 253), za citovanou pasáží následuje báseň „7. červenec 1948“;
- 87 **Mé svědectví** — poukaz ke vzpomínkové knize básníka Jakuba Demla (1878–1961) *Mé svědectví o Otokaru Březinovi* (1931);
- 88 **KLOBOUK JANYŠKA** — Janyška a spol., valašskomeziříčská společnost na výrobu klobouků, založena v roce 1921, v roce 1945 znárodněna;
- 102 **jméno Karla Hynka Máchy** — Karel Hynek Mácha (1811 až 1836), básník a prozaik; zemřel na cholery, již se nakazil při hašení požáru;
- 102 **Viktor Dyk** — Viktor Dyk (1877–1931), spisovatel a publicista;
- 102 **...Byl to šílený pohled...** — u příležitosti oslav Prvního máje se na Václavském náměstí konala vojenská přehlídka; srov. článek

- „Mohutná přehlídka bojové síly československého lidu“ (*Rudé právo* 30, 1950, č. 103, 2. 5., s. 1);
- 102 **Sboru národní bezpečnosti** — československý policejní aparát fungující od roku 1945 a skládající se z Veřejné bezpečnosti (VB, uniformovaná složka) a Státní bezpečnosti (StB, tajná složka);
- 102 **Závodní milice** — ozbrojená složka určená k ochraně průmyslových podniků;
- 103 **od Wilsonova nádraží** — dnes Hlavní nádraží v Praze;
- 103 **ze Stalinovy třídy** — dnes Vinohradská třída v Praze;
- 103 **šel jsem vzhůru k Orbisu** — nakladatelství Orbis sídlilo v Praze na Vinohradské třídě č. 46;
- 107 **trefil ve Stasce** — Státní sázková kancelář (1948–1953);
- 109 **Četl jsem znovu to...** — srov. hč [= Hana Černá]: „Čs. mládež — mládež stalinské epochy. Pozdrav sjezdu Čs. svazu mládeže generalissimu J. V. Stalinovi“ (*Lidové noviny* 58, 1950, č. 134, 9. 6., s. 1);
- 109 **zasedání Prvního sjezdu Československého svazu mládeže** — mládežnická organizace řízená KSČ, ustavená v roce 1949 sloučením existujících mládežnických organizací; sjezd se konal v Praze 7. až 10. června 1950;
- 109 **Pieck** — Friedrich Wilhelm Reinhold Pieck (1876–1960), německý komunistický politik, v letech 1949–1960 prezident Německé demokratické republiky;
- 109 **myslí na „hercegovinu“** — značka cigaret;
- 109 **„Ať žije Procházka!...“** — „Franta Procházka“, „starej Procházka“, posměšné označení císaře Františka Josefa I. (1830 až 1916);
- 109 **„My chceme Vodičku!...“** — sapér Vodička a Otto Katz, literární postavy z Haškova románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* (1921–1923);
- 109 **text dopisu Drahému soudruhu Stalinovi...** — součást článku „Čs. mládež — mládež stalinské epochy“ (viz první vysvětlivku ke s. 109);
- 110 **řeč pana ministra školství...** — Nejedlého řeč nebyla v *Lidových novinách* z 9. června otištěna; výňatek z Nejedlého projevu např. v článku „Naše mládež bude úderníkem pětiletky“ (*Svobodné slovo* 6, 1950, č. 134, 9. 6., s. 6 [pokračování ze s. 1]);
- 110 **výňatek řeči člena předsednictva ČSM, Čestmíra Vejdělky** — Čestmír Vejdělek (1925–2011), prozaik, od roku 1946

- 119 **„montparnasská krysa“ Erenburg** — Ilja Erenburg (1891 až 1967), sovětský spisovatel, překladatel a publicista (zahraniční dopisovatel);
- 119 **o Picassovi** — Pablo Picasso (1881–1973), španělský malíř a sochař;
- 119 **na Zátopka** — Emil Zátopek (1922–2000), vytrvalostní běžec;
- 119 **protektorátní České slovo** — deník nakladatelství Melantrich, vycházející od roku 1907;
- 119 **jeho velké redaktorky Marie Majerové** — Marie Majerová (1882–1967), prozaička, do deníku *České slovo* přispívala v letech 1937–1940;
- 119 **Tassem** — TASS, Tisková agentura Sovětského svazu;
- 120 **to máš tepaře...** — Tep, Masna, Jas, Pramen, Kovomat, názvy podniků;
- 120 **odkládám Eliota od jara** — patrně míněno překládání Eliotovy poezie, v Kolářově pozůstalosti v LA PNP je uložen strojopis pracovního překladu Eliotových *Chórů ze „Skály“* (*Choruses from „The Rock“*, 1934) a strojopis překladu básnické skladby *Popeleční středa* (*Ash Wednesday*, 1930), datovaný 19. leden 1949 (stránkování 6–14 nasvědčuje, že se jedná o součást většího celku); viz vysvětlivku ke s. 45;
- 123 **pan Vyšinský** — Andrej Januarjevič Vyšinskij (1883–1954), sovětský právník, politik a diplomat;
- 123 **jen Goethe odešel a Beethoven** — Johann Wolfgang Goethe (1749–1832) a Ludwig van Beethoven (1770–1827) navštívili Karlovy Vary, Goethe opakovaně;
- 123 **na Hrad usedl dělník** — Klement Gottwald byl nazýván „první dělnický prezident“;
- 125 **DEZERTÉR MÍROVÝCH ŽNÍ** — srov. článek „Dezertér mírových žní“ v rubrice „Na okraj dne“ (*Mladá fronta* 6, č. 172, 23. 7., s. 3), citováno s odchylkami;
- 125 **Před několika týdny bylo nařizeno...** — jednalo se patrně o jedno z neveřejných nařízení rozesílaných formou oběžníku knihovnám a antikvariátům;
- 126 **Jan Masaryk ve fotografii** — uspořádal Vladimír Rýpal (Praha: Orbis 1948); Jan Masaryk (1886–1948), diplomat a politik;
- 127 **DRAHÝ PANE MAJAKOVSKÝ** — Vladimír Majakovskij (1893 až 1930), ruský spisovatel a publicista;
- 127 **tam nahoře Vás fotografovali s Horou** — Josef Hora (1891 až 1945), spisovatel a publicista; srov. Jiří Taufer: *Majakovskij*

- v Praze (Praha: Odeon 1971, s. 15–16 a fotografická příloha za s. 20);
- 127 **s Vaším JÁ v kapse** — *Já*, přel. Jiří Taufer, Praha: Svět sovětů 1950, obsahuje Majakovského vlastní životopis *Já sám* (1922, 1928);
- 127 **jednoho člověka** — Jiří Taufer, viz vysvětlivku ke s. 44;
- 128 **Narodil jsem se...** — *Oblak v kalhotách*, Majakovského poema z roku 1915; Maxim Gorkij (1868–1936), ruský spisovatel, mluvčí socialistického realismu; srov. Majakovského *Já*: „Píšu ‚Oblak‘. Zesílilo vědomí blízké revoluce. Odjel jsem do Mustamjak. Maxim Gorkij. Četl jsem mu části ‚Oblaku‘. Rozcítlivělý Gorkij mně poplaka celou vestu. Dojal jsem ho básní. Trochu jsem zpychl“ (s. 24);
- 128 **A když jsem nakouzl měšťanku...** — Kolář navštěvoval I. měšťanskou školu v Kladně v letech 1925–1928;
- 128 **V té době psal...** — T. S. Eliot (1888–1965), anglický spisovatel amerického původu, básnická skladba *The Waste Land* (1922, vznik 1919–1922); André Breton (1896–1966), francouzský spisovatel, román *Nadja* (1928, vznik 1927); James Joyce (1882–1941), irský spisovatel, román *Ulysses* (časopisecky 1918–1920, knižně 1922); Franz Kafka (1883–1924), pražský německy píšící spisovatel;
- 128 **vyšlo osm set stran Vašich básní česky** — Vladimír Majakovskij: *Z díla*, usp. a přel. Jiří Taufer, Praha: Svoboda 1950;
- 129 **ubožák se třemi sbírečkami** — do roku 1950 Kolář publikoval básnické knihy *Křestný list* (1941), *Limb a jiné básně* (1945), *Sedm kantát* (1945), *Ódy a variace* (1946) a *Dny v roce* (1948);
- 129 **revolver, který dává život** — Vladimír Majakovskij se zastřelil revolverem;
- 130 **Grébovka** — Gröheho vila, novorenesanční vila podnikatele Moritze Gröheho, postavená v letech 1870–1874;
- 130 **na trosku paláce** — vila byla v únoru 1945 poškozena spojeneckým bombardováním;
- 130 **SANA...** — Sana, součást Pražských tukových závodů; Ultra-phon, v letech 1949–1951 název závodu Gramofonových závodů pro tuzemskou distribuci;
- 131 **MISTROVSTVÍ SVĚTA V LUKOSTŘELBĚ** — XIII. mistrovství světa v lukostřelbě bylo zahájeno 26. července 1950 v Kodani;
- 131 **Zemědělci ze Cvrčovic...** — srov. článek „Manifestační svozy“ (*Rudé právo* 30, 1950, č. 172, 22. 7., s. 1);
- 132 **„Teď když máme...“** — začátek budovatelské písně „Do práce!“ z roku 1945 (text: František Halas, hudba: Václav Dobiáš);

- 153 **Fáberové** — viz vysvětlivku ke s. 116;
- 153 **Dobiášové** — Václav Dobiáš (1909–1978), hudební skladatel, pedagog a komunistický politik;
- 153 **Weissové** — Jiří Weiss (1913–2004), režisér, scenárista, herec a kameraman;
- 153 **Brousilové** — Antonín Martin Brousil (1907–1986), divadelní a filmový vědec, v letech 1949–1970 rektor FAMU;
- 153 **Trávníčkové** — viz vysvětlivku ke s. 116;
- 153 **Krohové** — Jiří Kroha (1893–1974), architekt, malíř, sochař, scénograf a pedagog;
- 153 **Pelcové** — Antonín Pelc (1895–1967), výtvarník;
- 153 **Neumannové** — viz vysvětlivku ke s. 116;
- 153 **Mukařovští** — Jan Mukařovský (1891–1975), estetik a literární vědec, v letech 1948–1953 rektor Univerzity Karlovy;
- 153 **Švabinští** — Max Švabinský (1873–1962), výtvarník, portrétista;
- 153 **Werichové** — viz vysvětlivku ke s. 118;
- 153 **Mrkvičkové** — Otakar Mrkvička (1898–1957), výtvarník a výtvarný kritik;
- 153 **Hoffmeisterové** — Adolf Hoffmeister (1902–1973), výtvarník a spisovatel;
- 153 **Hořcové** — Jaromír Hořec (1921–2009), básník a publicista;
- 154 **Žofie Nałkowská...** — viz vysvětlivku ke s. 33;
- 174 **Bytí lidí...** — pasáž z *Předmluvy ke kritice politické ekonomie* (1859) Karla Marxe (1818–1883); přel. Ladislav Štoll, Praha: Svoboda 1950, s. 9;
- 204 **Večerní písně** — sbírka Vítězslava Háška (1835–1874) z roku 1859;
- 204 **Máj** — lyrickoepická skladba Karla Hynka Máchy (1811–1836) z roku 1836;
- 205 **Jungmannův slovník** — *Slovník česko-německý* (5 dílů, 1834 až 1839), uspořádaný Josefem Jungmannem (1773–1847);
- 211 **Jára Pospíšil** — Jaroslav Pospíšil (1905–1979), operní a operetní zpěvák a herec.

II/ MISTR SUN O BÁSNICKÉM UMĚNÍ

- 217 **Mistr Sun** — Mistr Sun (Sun-c', 544–496 př. n. l.), čínský vojevůdce, autor nejstarší dochované knihy strategického myšlení a vojenské doktríny *O válečném umění* (též *Umění války*);

Obsah

PROMETHEOVA JÁTRA

SKUTEČNÁ UDÁLOST

<i>I.</i>	9
<i>II.</i>	21
<i>III.</i>	25
<i>Doslov</i>	32
<i>Zofia Nałkowska: U trati</i>	36

JÁSAJÍCÍ HŘBITOV

10. leden	43
24. leden	44
29. leden	48
31. leden	49
15. únor	50
19. únor – 23. březen	54
29. duben	59
<i>Mezi tupci</i>	60
<i>Čekáte všichni na kabáty?</i>	62
<i>Taková je tu zem</i>	65
<i>Věci a slova a lidé</i>	67
<i>Jednoho dne v září</i>	69

<i>Jedné kruté noci</i>	76
<i>Slunné nedělní odpoledne</i>	79
<i>Termiti</i>	81
<i>Středeční večer</i>	83
<i>7. červenec 1948</i>	85
<i>Mé svědectví</i>	87
<i>Lidé a věci – věci a lidé</i>	88
<i>Bez návratu</i>	94
<i>V Haimonské zemi</i>	98
1. květen – 20. květen	101
24. květen – 30. květen	106
9. červen	109
28. červen	115
9. červenec	117
14. červenec	121
23. červenec	125
25. červenec	127
27. červenec	130
30. červenec	133
17. srpen	137
25. září	140
13. říjen	143
27. říjen	146
10.–30. listopad	147
4. prosinec	152
18. prosinec	154

KAŽDODENNÍ KOMEDIE

Povrchně o poezii

I. A smála se na celé kolo	161
II. Povrchně o poezii	166
III. Láska jak má být	169

Věk náboženství

I. Jako kdyby narazilo	173
II. V osm hodin na rohu u Národního	179
III. Potkáme se nyní častěji	186

<i>Nejmladší vnuk Genorův</i>	
I. Rukou i slova	188
II. Modlitba v době moru	192
III. Nejmladší vnuk Genorův	197
<i>Život chudší než smrt</i>	
I. Mluvil se Stalinem	200
II. Genor Otto spisovatel.....	203
III. Nelžu vám v ničem	206
IV. Skutečný den života	209
V. Přijď bezkrálovství Tvé	213

MISTR SUN O BÁSNICKÉM UMĚNÍ

<i>Hlava první O prvních úvahách</i>	219
<i>Hlava druhá O přípravě básně</i>	223
<i>Hlava třetí O důmyslném psaní</i>	227
<i>Hlava čtvrtá O pochodech poezie</i>	232
<i>Hlava pátá O výrazu</i>	235
<i>Hlava šestá O plném a prázdném</i>	240
<i>Hlava sedmá O básnění</i>	246
<i>Hlava osmá O devíti podmínkách</i>	250
<i>Hlava devátá O přípravě skladby</i>	253
<i>Hlava desátá O tématech</i>	261
<i>Hlava jedenáctá O devíti krásách</i>	267
<i>Hlava dvanáctá O stylu</i>	278
<i>Hlava třináctá O osudu</i>	281
<i>Poznámka o autorovi</i>	286
<i>Upozornění čtenáři</i>	287

NOVÝ EPIKTET

1.	291
2.	293
3.	294
4.	295
5.	296

6.	297
7.	298
8.	299
9.	300
10.	301
11.	302
12.	303
13.	305
14.	306
15.	308
16.	309
17.	310
18.	311
19.	312
20.	313
21.	314
22.	315
23.	316
24.	317
25.	320
26.	323
27.	324
28.	325
29.	326
30.	329
31.	330
32.	332
33.	334
34.	338
35.	339
36.	340
37.	341
38.	342
39.	343
40.	344
41.	345

42.	346
43.	347
44.	348
45.	349
46.	350
47.	351
48.	352
49.	353
50.	354
51.	355
52.	357
53.	358

ČERNÁ LYRA

<i>Marie Nousková</i>	361
<i>1944 (O. Kraus a E. Kulka)</i>	366
<i>Oradour (G. Magnane)</i>	369
<i>Pardubice 24. června 1942 (L. Šíma)</i>	372
<i>Poslední dnové (V. Kočka)</i>	374
<i>Samuel Pepys v Čechách (L. Čelakovský)</i>	377
<i>Násyp (K. J. Erben)</i>	379
<i>Přísaha zběhlého poddaného (J. Wolf)</i>	380
<i>Tam na jihu (R. Korngold)</i>	382
<i>O zemi indijských (Las Casas)</i>	384
<i>Duše světa (W. H. Prescott)</i>	386
<i>Když strýc odjel (Plinius)</i>	388
<i>Starý Řím (Tacitus)</i>	390
<i>První císař dynastie Č'in (J. Průšek)</i>	392

KOMENTÁŘ

Postup vydávání	395
Dobové souvislosti	400
Proměny textu	411
Vysvětlivky	505
Ediční zpráva	526

ČESKÁ KNIŽNICE / sv. 88

Řídí redakční rada České knižnice ve složení:

Jiří Flaišman (předseda), Jiří Holý, Pavel Janáček,

Jan Linka, Filip Tomáš, Martin Valášek

Jiří Kolář

PROMETHEOVA JÁTRA / TRILOGIE

Text edičně připravili a komentář

napsali Jakub Říha a Petr Šrámek

Obálka (s použitím asambláže-koláže Jiřího Koláře,

Uzlová báseň, 1962–63), vazba

a grafická úprava Boris Mysliveček

Odpovědná redaktorka Petra Hesová

Sazba písmem Lido a litografie obálky

a vazby Robert Šváb

Tisk a knihařské zpracování

Finidr, s. r. o., Český Těšín

Vydal Nadační fond Česká knižnice

ÚČLK FF UK, Náměstí Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1

(www.kniznice.cz),

Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

(www.ucl.cas.cz)

a Host — vydavatelství, s. r. o.

Radlas 5, 602 00 Brno

(www.hostbrno.cz, e-mail: redakce@hostbrno.cz)

v Praze a Brně roku 2016 jako 1206. publikaci vydavatelství Host

540 stran

V České knižnici vydání první